



KAZAKİSTAN

ÜLKE RAPORU

Hazırlayan : **Koray Ali KONCA**
Ankara - December, 2012



KAZAKİSTAN

Temel Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Temel Sosyal Göstergeler

Nüfus	16,7 milyon (2011, tahmini)
Dil	Kazakça, Rusça
Din	Müslüman (%47), Ortodoks (%44), Protestan (%2), diğer (%7)
Başlıca Sanayi Malları	Petrol, kömür, manganez, kromit, kurşun, çinko, bakır, titanyum, boksit, altın, gümüş, sülfür, demir ve çelik, traktörler ve diğer tarımsal makineler, elektrikli makineler, inşaat malzemeleri
Başlıca Tarım Ürünleri	Hububat (başta buğday), pamuk; hayvancılık ürünleri
Başlıca İhracat Malları	Petrol ve petrol ürünleri, demirli metaller, kimyasallar, makineler, hububat, yün, et, kömür
Başlıca İthalat Malları	Makine ve ekipman, metal ürünler, gıda maddeleri
Başkent	Astana (10 Aralık 1997'den itibaren)
Yüzölçümü	2 724 900 km ²
Başlıca şehirleri	Almatı, Karaganda, Çimkent, Semipalatinsk, Pavlodar, Petropavlovsk, Cambul, Türkistan, Kökçetav, Turgay, Guryev
Limanları	Aktav (Şevçenko), Atırav (Guryev), Öskeman (Ust-Kamenogorsk), Pavlodar, Semey (Semipalatinsk)
KDV Oranı	% 12
Kurumlar Vergisi Oranı	% 10 Tarım Ürünleri / % 20 Diğer
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Satınalma gücü paritesine göre)	12.879 \$

Temel Ekonomik Göstergeler

	2007a	2008a	2009 a	2010 a	2011b	2012c	2013c
Reel GSYİH Artışı (%)	8,9	3,3	1,2	7,3	6,9	5,6	5,9
Tüketici Fiyatları Enflasyonu (ort., %)	18,8	9,5	6,2	7,8	7,4	4,9	4,9
İhracat (milyar \$)	48,35	71,97	43,93	60,84	65,61	66,42	64,04
İthalat (milyar \$)	33,26	38,45	28,96	31,96	32,41	32,29	33,00
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	-8,23	6,59	-4,22	4,32	7,69	9,05	5,99
Döviz Kuru Tenge: ABD \$ (yılsonu)	120,30	120,79	148,20	148,20	147,40	145,88	143,00
Döviz Kuru Tenge:Avro (yılsonu)	175,67	168,13	212,40	197,40	195,09	181,62	175,89

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

Kazakistan, Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa-Atlantik İşbirliği Konseyi ve İslam Konferansı Örgütü üyesidir.

Kazakistan bölgesel bütünlük hareketlerinin de içinde yer almaktadır. Bağımsız Devletler Topluluğu, Avrasya Ekonomik Topluluğu (EURASEC) ve Orta Asya İşbirliği Teşkilatı (CACO) üyesidir.

Kazakistan, 2010 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) başkanlığını üstlenmiştir. Ülke, bu görevi üstlenen ilk eski Sovyet Cumhuriyeti olacaktır. Kazakistan bu görevi üstlenebilmek için seçim yasası, siyasi partiler ve basınla ilgili mevzuatta önemli değişiklikler yapmıştır.

Rusya ve Çin Kazakistan'ın en önemli stratejik ortaklarıdır. Bu ülkeler ile ilişkilerin geliştirilmesi ve derinleştirilmesine yönelik faaliyetler gelecekte de devam edeceği düşünülmektedir. Çin son yıllarda özellikle enerji alanında ülkenin en önemli ortağı konumuna gelmiştir. Bunun ardında Çin'in Orta Asya'daki hidro karbon kaynaklarına ulaşma amacı ve Kazakistan'ın ihrac pazarlarını çeşitlendirerek Rusya ile transit fiyatlar üzerinde pazarlık gücünü güçlendirme hedefi bulunmaktadır. Kazakistan'ın son yıllarda Çin'le geliştirdiği ilişkiler, ülkenin yürüttüğü çok yönlü dış politikanın bir yansımasıdır. Ülkenin Rusya ile geçmişten gelen ekonomik bağları ve bölgesel güvenliğe yönelik ilişkileri güçlü bir şekilde devam edecektir.

DTÖ üyeliğinin Rusya ile birlikte 2010 yılında gerçekleşmesi beklenmekte iken, Kazakistan, Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki Gümrük Birliği Anlaşmasına dahil olmak için DTÖ'ye üyelik müzakerelerine 2009 Haziran'ında ara vermiştir.

Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

2 724 900 km² yüzölçümüne sahip olan Kazakistan, yüzölçümü açısından dünyanın dokuzuncu, eski Sovyetler Birliği ülkelerinin ikinci en büyük ülkesidir. Türkiye'nin yaklaşık 3,5 katı büyüklüğündeki ülke, Orta Asya'da Çin'in kuzeybatısında, Ural Nehri'nin batısında yer almaktadır. Ülkenin sınır komşuları Çin (1533 km), Kırgızistan (1051 km), Rusya (6846 km), Türkmenistan (379 km) ve Özbekistan (2203 km)'dir. Kazakistan'ın Aral Gölü'ne 1070 km'lik ve Hazar Denizi'ne 1 894 km'lik sınırı da bulunmaktadır.

Doğudaki Altay Dağları, güneydoğusundaki Tien Şan - Tanrı Dağları- ve onun uzantıları Jongar Alatav ve Saur-Tarbagatay ülkenin en büyük dağlarını oluşturmaktadır. İrtiş, Esil, Jayık, İli, Sırderya, Tobıl, Sarısu ülkenin en büyük nehirleridir. Irili ufaklı ve çoğu yaz aylarında kuruyan 7000'den fazla akarsu bulunmaktadır. İrtiş, Esil ve Tobıl nehirleri Obi havzasına dahil olup Kuzey Buz Denizine, diğerleri ise ülke içindeki göllere dökülmektedir.

İrtiş, Esil ve Jayık'ta gemi taşımacılığı yapılmaktadır. Ülkede irili ufaklı 48 bin göl bulunmaktadır. Hazar, Aral, Balkaş, Alagöl, Zaysan, Tengiz, Sıletı gölleri ülkenin belli başlı büyük gölleridir. Ülkenin güneybatısında bulunan Aral Gölü suyunun çekilmesi nedeni ile küçülmektedir. Göllerin önemli bir kısmı çok tuzlu olduğundan tuz üretimi yapılmaktadır. Balkaş ve Zeysan ise önemli tatlı su gölleridir. İrtiş'de iki, İle ve Sırderya'da birer olmak üzere ülkenin dört büyük barajı vardır.

Ülkede tam anlamıyla karasal iklim hakimdir. Bu nedenle çok soğuk kışlar ve çok sıcak yazlar yaşanmaktadır. Kuraklık süresi ve sıcaklık farkları büyüktür. Yazın ortalama hava sıcaklığı kuzey bölgelerinde 20°C, güney bölgelerinde ise 30°C'dir. Kışın ortalama hava sıcaklığı ise kuzey bölgelerinde -20 ila -22°C, güney bölgelerinde -4 ila -8 °C'dir. Astana'daki ortalama sıcaklıklar kışın -18°C, yazın 20°C'dir. Almatı'daki ortalama sıcaklıklar ise kışın -8°C, yazın 22°C olmaktadır. Yıllık metrekareye düşen yağış miktarı ortalama 250-350 mm'lik tür.

Kazakistan'da tabii bitki örtüsü kuzeyden güneye gittikçe farklılaşmaktadır. Kuzeydeki küçük orman ve ağaçlıklarla kaplı bozkır sahası güneye inildikçe çöle dönüşmektedir. Irmak boyları ağaçlık ve çalılıktır. Kumluk alanlarda saksavül ağaçları ve çalı türünden ilginçler bulunmaktadır. Altay ve Tanrı Dağları ise çam ağaçları ile kaplıdır. Ülkenin en yüksek noktası 6 994 metre yükseklikle Tanrı Dağları'ndaki (Tien-Şan) Han Tengri zirvesidir. En alçak yeri ise -132 metreyle Batı Kazakistan'daki Karakiya Çukuru'dur. Kazakistan'ın %7'sini ormanlar, %4'unu dağlar, %26'sını ekilebilir alanlar, %23'ünü bozkır, %40'nı da çöl görünümlü topraklar oluşturmaktadır

Siyasi ve İdari Yapı

Parlamente bir cumhuriyet olan Kazakistan Cumhuriyeti, 16 Aralık 1991 tarihinde Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazanmasından bu yana Nursultan Nazarbayev başkanlığında yönetilmektedir. Nazarbayev, 1991 yılında göreve gelmesinin ardından 1999 yılı Ocak ayında yedi yıllığına yeniden Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Nazarbayev, 2005 yılı Aralık ayında gerçekleştirilen en son Cumhurbaşkanlığı seçiminde yeniden Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Yönetel alanlarda Cumhurbaşkanı tarafından yapılan düzenlemeler, Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ve Bakanlık yenilemeleri ile gerçekleştirilmektedir. Nur Sultan Nazarbayev, ülkede günümüzdeki politik istikrarın ana unsuru konumundadır. Özellikle 1995 yılından itibaren Nazarbayev'in Kazakistan'ın politik yapısı üzerindeki etkisi giderek artmıştır. Bunda, 1995 yılında gerçekleştirilen iki referandum etkili olmuş, sözkonusu referandumlar neticesinde 30 Ağustos 1995 tarihinde Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini genişleten ülkenin bağımsızlık sonrasındaki ikinci Anayasası kabul edilmiştir. Bu Anayasaya göre Kazakistan Cumhuriyeti demokratik, laik bir hukuk devletidir. 1998 yılı Kasım ayında parlamento Cumhurbaşkanlığı'nın gücünü artıran bir dizi karar almıştır. Buna göre Cumhurbaşkanlığına azami yaş sınırı ve en fazla iki dönem sınırı kaldırılmış; Cumhurbaşkanlığı'nın bir dönemlik süresi beş yıldan yedi yıla çıkartılmıştır. Cumhurbaşkanına 27 Ekim 2000 tarihinde dokunulmazlık hakkı tanınmıştır. Ülkenin başkentinin Almatı'dan Astana'ya taşınması kararı 1994 yılında Nur Sultan Nazarbayev tarafından alınmış olup, taşınma 10 Aralık 1997'de tamamlanmıştır. Tüm kurumların Almatı'dan Astana'ya taşınması ise 1998 yılında tamamlanmıştır. Taşınma kararı devlet bütçesini etkilemeye devam etmektedir. 2005 yılında 1995 Anayasasında yapılan değişikliklerle Nur Sultan Nazarbayev Nazarbayev'in görev süresi üzerindeki tüm kısıtlar kaldırılmıştır.

Yasama organı parlamento ve senatodur. Kırkyedi üyeli senatonun otuziki üyesi altı yıllığına seçilmektedir. Geri kalan onbeş üye ise Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Parlamento ise yüzüydü üyeden oluşmakta, doksansekizi seçilmektedir. Geri kalan dokuz koltuk ise ülkedeki etnik azınlıkları temsil eden Kazakistan Halkları Asamblesine avrılmıştır. 2007 Ağustos ayında gerçekleştirilen

seçimlerde Nazarbayev'in partisi Nur Otan parlamentodaki tüm koltukları kazanmıştır.

Ülke, içinde Almatı'nın da yer aldığı bazı seçilmiş şehirler için ayrı yönetim yapılarına sahip 14 idari bölgeye (eyalet) bölünmüştür. Yerel hükümet bütçesi yerel meclis tarafından onaylanmaktadır. Bölgesel temsilcilerin görev süresi beş yıldır. Bölgesel yönetimin (Akimat-Valilik) idarecisi olan Valiler, Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Bölgesel hükümetlere sınırlı özerklik tanınmıştır. Ancak, Almatı'nın istisnai olarak kapsamlı otoritesi bulunmaktadır.

Ülkedeki Eyaletler: Akmola, Aktöbe, Almatı, Atırav, Batı Kazakistan, Doğu Kazakistan, Güney Kazakistan, Jambul, Karagandı, Kızılorda, Kostanay, Kuzey Kazakistan

Nüfus ve İşgücü Yapısı

Ülke nüfusunun 2011 yılı itibarı ile 16,7 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Yüzölçümü açısından dünyanın 9., eski Sovyetler Birliği'nin 2. en büyük ülkesidir. Nüfusun çoğunluğu, ülkenin kuzey ve güney doğusunda yaşamaktadır. Ülkenin orta ve batı kısımlarında nüfus seyrek. Ülkede nüfus yoğunluğunun önemli drecede düşük olmasının başlıca nedeni ülkeden dışarıya olan göçlerdir. Doğal nüfus artış hızı, dışarıya olan göçe yetişememektedir. 1989-1999 yılları arasında 1,5 milyon kişi Kazakistan dışına göç etmiştir. Bunların çoğu, Rusya'ya göç eden etnik Ruslardır; etnik Alman nüfusunun da yarısı Almanya'ya gitmiştir. 2000 yılından bu yana gerçekleşen güçlü ekonomik büyüme ülkeden göç eğilimini tersine çevirmiş ve 2004 yılında net göç ilk kez pozitif dönmüştür. Nispeten yüksek doğum oranları ve azınlıkların göçü neticesinde 1920'lerden bu yana ilk defa Kazak nüfus çoğunluğu elde etmiştir. Ülke, son yıllarda Orta Asya'daki fakir komşuları ve Çin'den göç almaktadır. Buna ilave olarak ülkeden Rusya'ya göçte yavaşlama gözlenmektedir.

Göçe rağmen ülkede halen geniş bir Rus azınlık bulunmaktadır. 2001 itibarı ile ülkedeki Rusların nüfusa oranı % 30'dur. Bağımsızlık sonrasında Ruslar kamudaki önemli görevlerden uzaklaştırılmıştır. Kazaklaştırma Programı kapsamındaki bu uygulama kamuda vasıflı işgücü kaybına neden olmuştur. Günümüzde bu uygulama yumuşatılmıştır. Nazarbayev'in Kazak alfabesinin Kiril alfabesinden Latin alfabesine dönüştürülmesi yönünde bir teklifi vardır. Bunun 12-15 yıllık bir süreçte gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

60 yaş üzeri nüfusun toplam nüfusa oranı düşük düzeydedir. Nüfusun yalnızca yaklaşık %10'u 60 yaş üzerindedir. Ülkedeki fakirlik son yıllarda GSYİH'daki hızlı artış eğilimi ile birlikte önemli ölçüde düşüş göstermiştir. Kazakistan İstatistik Ajansı'na göre ülkede fakirlik sınırı (ayda 35 \$) altında yaşayan nüfusun oranı 2004'te %33,9 iken, 2010 yılında %6,5'e gerilemiştir. Gini katsayısı ise 2001'de 0,366 iken 2010 yılında 0,278'e gerilemiştir.

1999'dan itibaren gözlenen hızlı ekonomik büyüme istihdam artışı ve yaşam standartlarında artış sağlamıştır. 2004'te 381 000 kişi olan yıllık ortalama işsizlik 2007'de 597 200 kişi (toplam işgücünün %7,3'ü) olmuştur. Sonrasında azalma eğilimi gösteren ortalama işsizlik oranlarının 2011 yılında 5,3 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Diğer taraftan müteahhitlik hizmetleri gibi sürekli büyüme gösteren sektörlerdeki istihdam resmi verilerde yeterince yansıtılmamaktadır. Bunun nedeni özellikle konut inşaatında gayri resmi istihdamın halen hâkim olmasıdır.

Petrol sektörü ile ivme kazanan ekonomik büyümenin etkileri başta hizmet sektörü olmak üzere diğer sektörlerde de yansımıştır. Hizmet sektörü ülkede en fazla istihdam sağlayan sektör konumundadır. Bununla birlikte uzun vadeli işsizlik verileri özellikle ülkenin kuzeyindeki eski ağır sanayinin yoğunlaştığı bölgelerde yüksektir.

İşsizlik

İstihdam-İşgücü İstatistikleri

Yıl	İşsiz Sayısı (1000 kişi)	İşsizlik Oranı (%)
2007	597,2	7,3
2008	557,8	6,6
2009	554,5	6,6
2010	496,5	5,8
2011	453,7	5,3

Kaynak: Kazakistan İstatistik Kurumu

Kazakistan yabancı işgücü istihdamında kota uygulamaktadır. Kotalar devlet tarafından her yıl yeniden belirlenmektedir. Yetkililer yabancı yatırımcıları yerli işçi eğitime ve istihdam etme konusunda giderek artan bir şekilde yönlendirmeye çalışmaktadır.

Sovyet dönemi boyunca bilim ve teknoloji çalışmalarında daha fazla rol alan Rus azınlık ve azınlıktaki diğer etnik grupların çoğunluğunun bağımsızlık sonrasında ülke dışına göç etmesi nedeni ile Kazakistan'ın vasıflı işgücünde ciddi bir kayıp söz konusu olmuştur. Okuryazarlık oranı, 1999 nüfus sayımına göre %97,5 olup, yüksek düzeydedir. 2011 için Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'na göre yetişkin okuryazarlık oranı %99,7, genç okuryazarlık oranı ise %99,8'dir. Yüksek öğrenim gören öğrenci sayısı 2000/01 döneminde 440.700 iken, 2009/10'da 610.264'e ulaşmış durumdadır. Ancak yüksek öğrenim öğrenci sayısı en yüksek 2007/08 döneminde ulaşılan 717.000

seviyesinin altındadır. Kaynak yetersizliği nedeni ile eğitimde kalitede düşüş gözlenmektedir. 2010-2011 dönemi itibarı ile hükümetin eğitim harcamalarının GSYİH'ya oranı %2,8 olarak gerçekleşmiştir.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Kazakistan, petrol ve doğal gaz rezervleri yönünden zengindir. Ülkenin petrol rezervleri doğal gaz rezervlerine göre daha fazladır. Kazakistan eski Sovyet Cumhuriyetleri içinde Rusya'dan sonra ikinci büyük petrol üreticisidir. Ülke ekonomisi büyük ölçüde petrol ihracatı gelirlerine dayalıdır.

British Petroleum (BP) tarafından yayımlanan Statistical Review of World Energy isimli süreli yayının tahminlerine göre 2010 yılı sonu itibarı ile ülkenin toplam petrol rezervi 39,8 milyar varil civarındadır. Bu rakam, toplam dünya rezervinin %2,9'unu oluşturmaktadır. Suudi Arabistan ise 2010 yılı sonu itibarı ile dünya rezervinin yaklaşık %19,1'i kanıtlanmış rezerve sahiptir. Ülkenin rezerv seviyesi Hazar Denizi'ndeki yeni bulunan rezervler ile birlikte giderek artış göstermektedir.

Kazakistan'ın doğal gaz rezervi ise 2010 yılı sonu itibarı ile dünya toplam rezervinin %1,0'ını oluşturmakta olup, toplam 1,8 trilyon metreküpe tekabül etmektedir. Ayrıca, ülke dünya kömür rezervinin de %3,9'una (33,6 milyar ton) sahiptir. Kazakistan altın rezervleri bakımından da zengin bir ülkedir.

Ülkenin Vasilkovskoye madeninde yaklaşık 370 ton altın rezervi bulunmaktadır. Ayrıca zengin demir filizi, bakır, krom, kurşun, wolfram, tungsten ve çinko yatakları da bulunmaktadır.

Kazakistan, Sovyetler Birliği döneminden kalan iki ciddi çevre problemi ile karşı karşıyadır. Bunlardan birisi, doğu sınırına yakın Semipalatinsk bölgesinin Sovyetler Birliği döneminde nükleer deneme alanı olmasından kaynaklanan radyoaktivite sorunudur. Bölgede kansere yakalanma oranı ortalamanın üzerinde olmamakla birlikte, radyoaktivitenin insan sağlığı ve çevre üzerinde uzun dönem etkileri hala belirsizdir. İkinci bir sorun da, Kazakistan'ın kıyısı olduğu Aral Gölü'nün Siriderya ve Amuderya nehirlerinin Orta Asya'daki pamuk üretimi nedeniyle aşırı kullanımı dolayısıyla kurumakta olmasıdır. Kalan su da böcek ilaçları ve gübre atıkları ile kirlenmekte olduğu için, bölge nüfusu ve tarımsal kullanım açısından çok önemli sorunlar doğmaktadır. Bu sorunlar ülkede balıkçılığın sona ermesine ve su temini zorluklarının yaşanmasına neden olmuştur. Aral Denizi'nin kurutulması, Vozrozhdensky adasının bir yarımada haline gelmesine neden olmuştur. Ancak Sovyet döneminde biyolojik test bölgesi olan adanın, yarımada haline gelmesi ile çeşitli salgın hastalıkların yayılması tehlikesi oluşmuştur.

Genel Ekonomik Durum

Ekonomik Yapı

?
GSYİH'nin Sektörlere Göre Dağılımı

Sektörler	2011
Hizmetler	53,3
Sanayi	41,3
Tarım	5,4

Kaynak: IMF, International Financial Statistics.

1991 yılında gerçekleşen bağımsızlık öncesinde Kazakistan'ın uzmanlaşmaya dayalı Sovyet sistemi içindeki rolü buğday üretimi, metalurji ve mineral üretimi üzerinde yoğunlaşmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması, merkezi planlı ekonominin çöküşü ile birlikte Kazakistan'ın üretiminde ciddi bir düşüş meydana gelmiştir. Ekonomisi büyük ölçüde Rusya'ya bağlı bir Orta Asya ülkesi olan Kazakistan'ın bağımsızlık sonrası yaşadığı durgunluk döneminde tüketim malları üretimi gibi bazı alt sanayi sektörleri büyük zarar görmüştür. Sonuç olarak 1990'lar süresince GSYİH içinde sanayi sektörünün payı gerilemiştir. 2000 yılı itibarı ile sanayi sektörü GSYİH içindeki payı yeniden yüzde otuzlara ulaşmıştır. Bunda en önemli rolü, yatırımlarla ivme kazanan petrol sektörü oynamıştır. Günümüzde petrol, toplam sınaî üretimin yarısından fazlasını oluşturmaktadır.

Kazak ekonomisinin diğer önemli sektörleri ise metal işleme ve çelik üretimidir. Bu sektörler de Sovyet sonrası dönemde ülkeye giren yabancı yatırımlar sayesinde en çabuk toparlanan sektörler olmuştur.

İnşaat sektörü neredeyse tamamen petrol sektörüne bağımlı olup, sektörün GSYİH içindeki payı petrol sektöründeki yatırımlarla birlikte aşamalı olarak artmıştır. Ekonominin geri kalanı, küçük olmakla birlikte hızla gelişen hizmet sektöründen ve verimsiz, emek-yoğun tarım sektöründen oluşmaktadır. Tarım sektörü en fazla istihdam sağlayan sektördür.

2011 yılında tarım sektörünün GSYİH'daki payı yalnızca %5,4 olmuştur. Bu oran, 1992 yılında %23'tür. Üretimde giderek önem kazanan gıda sanayi ürünlerinin ihracat gelirleri içindeki payı ise düşük düzeydedir.

Ekonomik büyümenin ve yabancı yatırımların olumlu etkisi sayesinde gerçekleşen refah artışının nüfusun her kesimi tarafından paylaşılmasına rağmen fakirlik düşüş eğiliminde olup gelir dağılımı ivilemektedir. Kırsal kesimdeki fakirlik çok daha belirgindir. Özellikle ülkenin aünevinde verlesik

Kazaklar kırsal kesimde yaşayan nüfus içindeki en fakir kesimdir.

1999-2011 yılları arasında gözlenen hızlı ekonomik büyüme istihdam artışını tetiklemiş ve yaşam standardını yukarı çekmiştir. Yıllık ortalama işsizlik oranı 1999 yılında %13,5 iken, 2011 yılında %5,3'e gerilemiştir.

Reel ücretlerdeki artış da olumlu etkilerini göstermeye başlamış olup, tüketim malları ithalatı artış eğilimine girmiştir. Yaşam standartlarının yükselmesinde Tengé'nin istikrarı önemli role sahiptir.

Kazakistan, Dolar bazında BDT ülkeleri içinde-Rusya hariç- en yüksek kişi başı GSYİH ve aylık ücretlere sahip ülkedir. Bu göreceli yüksek refah düzeyinin en önemli göstergelerinden biri de ülkeye diğer Merkezi Asya ülkelerinden özellikle Özbekistan'dan giren çok sayıda kaçak göçmendir. Özbek işçiler her yıl yaz mevsiminde pamuk toplamak üzere ülkeye girmektedir. Bu işçiler için Kazakistan'da çalışmak, sadece Özbekistan'daki ücretlerden 5 kat fazla kazanmak değil, aynı zamanda konvertibl bir para cinsinden kazanç sağlamak anlamına gelmektedir.

Ekonomide yaratılan katma değer büyük bir bölümü hidro karbon sektöründe kaynaklanmaktadır. Petrol üretimi ülkenin batısındaki Hazar Denizi'ne yakın bölgelerde yoğunlaşmıştır. Ağır sanayi sektörü ülkenin kuzeyinde konumlanmış olup, bu bölgede nüfusun çoğunluğunu Ruslar oluşturmaktadır. Eski kolektif çiftliklerde gerçekleştirilen hububat üretiminin büyük çoğunluğu da ülkenin kuzeyinde yapılmaktadır. Ülkenin güneyinde de bir miktar petrol bulunmakla birlikte bu bölgede daha çok tarımsal üretim gerçekleştirilmektedir. Bu bölgede Kazak nüfus pamuk üretimi gerçekleştirilmektedir. Aral Gölü'nün kuruması bölgede tarımsal üretimi olumsuz etkilemektedir. Bölge, ülkenin en fakir bölgesidir. Ülkenin en doğusunda bulunan Almatı ülkenin finans ve iş merkezidir. Başkent Astana, ülkenin orta-kuzey bölümünde konumlanmıştır.

Ekonomi Politikaları

Kazakistan'da bağımsızlıktan bu yana ekonomi politikaları, neredeyse tüm varlıkların devlet mülkiyetinde olduğu merkezi planlamadan, özel sektörün ağırlık kazandığı piyasa temelli ekonomiye geçiş üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu geçişin ilk 5 yılında Sovyet sistemi içinde kurulan ihracat piyasasının çöküşü ve büyük ölçekli Sovyet mali yardımlarının kaybedilmesi nedeniyle çok şiddetli üretim düşüşü yaşanmıştır. Sovyetler Birliği'nin çöküşü, Kazakistan'ı çok büyük ölçekli, verimliliği ve rekabet gücü düşük bir ağır sanayi sektörü ile başbaşa bırakmış, verimliliği artırma fırsatı olmasına rağmen dünya piyasaları ile rekabete girmek üzere girişimlerin yeniden yapılanması yavaş bir süreç olmuştur.

Ülke, ciddi ekonomik reformlar uygulamaya ancak 1994 yılında bir istikrar, özelleştirme ve yabancı yatırım paketi ile başlamıştır. Pazar ekonomisi için gereken reformların gerçekleştirilmesi zaman almış olsa da, ülke bu yönde önemli bir gelişme göstermiş durumdadır.

Ekonomi politikalarının oluşturulmasında Cumhurbaşkanı en önemli rolü üstlenmektedir. Ana ekonomi politikalarının çoğunluğu Cumhurbaşkanlığı kararnamele ile yürürlüğe konmaktadır. Cumhurbaşkanlığının yanı sıra Merkez Bankası da ekonomideki önemli kurumsal aktörlerden biridir.

2003-2015 yılları için uygulamaya koyulan Yenilikçi Sınai Kalkınma Programı, ekonomide sektörel çeşitlendirme sağlamayı ve uzun vadede hizmet ve teknoloji sektörleri bakımından güçlü bir ekonomi yaratmayı amaçlamaktadır.

Kazakistan'ın 2030 Stratejisi ise ulusal güvenlik, siyasal istikrarın sağlanması ve sağlamlaştırılması, ülkeye yabancı yatırımların çekilmesi ve buna dayalı gelişme sağlanması, halkın sağlık ve eğitiminin iyileştirilmesi, enerji kaynaklarının etkin kullanımı, ulaşım ve telekomünikasyon altyapısının geliştirilmesi ile uzmanlaşmış ve profesyonel devlet uygulamasına geçilmesi gibi hedefler koymaktadır.

Ekonomik Performans

Reel GSYİH Büyüme Projeksiyonu

	2007a	2008a	2009a	2010a	2011 b	2012c	2013c
GSYİH (milyar ABD \$)	103,1	134,9	111,4	141,5	175,8	190,6	213,2
Reel GSYİH Büyüme Oranı (%)	8,9	3,3	1,2	7,3	6,9	5,6	5,9

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Kazakhstan Country Report, Nisan 2011

a: Gerçekleşen b: EİU Tahmini c:EIU Projeksiyonu

Mali sektördeki likidite sıkışıklığı, sanayi üretimindeki düşüş ve zayıf dış ekonomik koşullar 2009 yılında ekonomide durğunluğa neden olmuştur. 2010 yılındaki %7,3 oranındaki büyümenin ardından 2011 yılında GSYİH %6,9 oranında artmıştır.

Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler

Enflasyon

Önceki yıllarda, petrol fiyatlarındaki artışın deflasyonu kısıtlamasına rağmen, şirketler ve tüketicilerin kredilere erişiminin sınırlı olması sebebiyle iç talebin etkilenmesi yıllık ortalama enflasyonun istikrarlı biçimde %6'lar seviyesine düşmesini sağlamıştır. 2010 yılının son aylarında hızla yükselen gıda fiyatları, bölgesel kuraklık ve yüksek uluslararası fiyatlarının etkisiyle yıllık enflasyon %7,8 olarak

gerçekleşmiş olup 2011 yılında da hala 2009 yılı seviyesinin üzerinde olmasına rağmen %7,4'te kalmıştır. 2012-15 yılları için düşük hızda artacak para arzı ve iç talep tüketici fiyatlarını etkileyecektir. Güçlü ekonomik büyüme ve uluslararası piyasalardaki yüksek petrol fiyatları enflasyonist baskının sürmesine ve yıllık ortalama enflasyon oranının %6 civarında olmasına neden olacaktır.

Döviz Kurları

4 Şubat 2009 tarihinde Tenge devalüe edilmiştir. Tenge 2008'deki ortalama değerine göre yaklaşık %20 değer kaybederek aşağı yukarı 1 \$: 150 Tenge kurundan işlem görmektedir. Halihazırda Dolar/Tenge döviz kurunun %3 bandında değer kaybedip kazanmasına izin verilmektedir. Tenge'nin devalüe edilmesinin ardında rezervlerin sürekli azalması ve Kazakistan'ın Rusya gibi başlıca ticari partnerleri karşısında rekabet edebilirliğini kaybettiği yönündeki endişeler yatmaktadır. Merkez Bankası küresel ekonomideki olumlu gelişme ve yüksek petrol fiyatlarının desteği ile Tenge-Dolar kurunda bandı 1\$:127,5-165 Tenge bandına genişletmiştir. Ülkenin döviz rezervleri 2009 yılı Ocak ayında 16,2 milyar dolar iken bu rakam 2010 yılı Nisan ayında 26,6 milyar dolara ve 2011 yılında 29,3 milyar dolara yükselmiştir.

Dış Ticaret ve Cari İşlemler Dengesi

2009 yılında 4,2 milyar dolarlık açık veren cari işlemler dengesi 2010'da 4,9 milyar dolar fazla vermiş 2011 yılında ise fazla 7,7 milyar dolara ulaşmıştır. 2011 yılındaki fazlanın en önemli sebebi. 2009 yılından itibaren yükselişe geçen petrol fiyatlarıdır.

Cari işlemler dengesi 2011-15 döneminde de fazla vermeye devam edecektir. 2006-10 dönemine göre daha yüksek petrol fiyatları, emtia mallarına artan uluslararası talep ve Kashagan bölgesinde 2012 sonunda petrol üretimine başlanacak olması ile petrol üretimindeki artış ülkenin ihracat gelirini artıracaktır. İthalat harcamaları, canlanan iç talep ve sermaye yoğun sektörlerin katkısıyla, 2006-10 dönemindekinden daha yavaş da olsa artış gösterecektir.

Kazakistan'a son dönemde giren doğrudan yabancı sermaye tutarı, büyük ölçüde ülkenin başlıca hidro karbon projelerine doğrudan yabancı sermaye akışına bağlı olarak, Rusya ve Ukrayna gibi eski Sovyet Bloğu ülkelerine kıyasla çok daha yüksek düzeydedir. Petrol projelerine yatırımlar ülkeye doğrudan yabancı sermaye akışının önümüzdeki dönemde de sürmesini sağlayacaktır.

► Sektörler

Tarım ve Hayvancılık

Kazakistan, yaklaşık 84,6 milyon hektarlık tarımsal araziye sahiptir. Tarımsal arazinin 24 milyon hektarı ekilebilir arazi olup, 61,1 milyon hektarı ise meradır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından 1990'lı yılların başlarında tarım sektörü genel ekonomik durgunluktan ciddi ölçüde etkilenmiş ve toplam tarımsal üretim önemli miktarda düşüş göstermiştir. Tarım sektörü, yaklaşık 10 yıllık yoğun bir makro ekonomik reform programının ardından düzelmeye başlamıştır. Sektör, 2000 yılından itibaren diğer sektörler kadar olmasa da büyümeye başlamıştır.

Tarımda 2003 yılında Toprak Reformu başlatılmıştır. 2005 yılında Devlet Tarım ve Gıda Programı tamamlanmıştır.

Ülkenin kuzeyinde yapılmakta olan hububat üretimi tarım sektörü üretiminde en fazla paya sahiptir. Et ve yün üretimi ise diğer önemli üretim kollarıdır. Tarımsal arazinin iyi kalitede olmasına rağmen ülkedeki sert iklim koşulları üretimi zorlaştırmaktadır. Buna ilave olarak çiftçilerin ekipman ve tarımsal girdi temininde zorluklar yaşanmaktadır. Sektörde özelleştirmenin yavaş ilerlemesi de zaten sınırlı olan yakıt, gübre ve tarımsal makine yedek parçalarına erişimi daha da zorlaştırmıştır. Büyük ölçekli devlet çiftlikleri ve kollektif çiftliklerin eski sahiplerine satılması verimliliği olumsuz etkilemiştir. Toprak reformunun yavaş ilerlemesi küçük özel çiftliklerin başarısını engellemiştir. Tüm bunlara rağmen Kazakistan dünya buğday üretiminde 12. sırada yer alırken ihracatında 9. sıradadır.

Kazakistan, Orta Asya devletleri arasında en fazla tarım reformu gerçekleştiren ülkedir. Tarımsal üretimi zorlaştıran bazı faktörlerin olmasına rağmen çiftçilerin üretimden elde ettikleri kazanç, diğer Orta Asya ülkelerine kıyasla daha fazladır. Alım fiyatları uluslararası standartlara göre düşük düzeyde olmakla birlikte bölge geneline göre yüksektir. Tarımdaki reform süreci bölgedeki diğer ülkelere göre oldukça ileri düzeyde olmakla birlikte henüz yeterli düzeye ulaşmamıştır. Tarımsal üretimin gelişmesinin önündeki önemli engellerden biri de arazi satın alma haklarının henüz tam olarak düzenlenmemiş olmasının işleyen bir emlak piyasasının oluşmasına imkan sağlamamasıdır.

Ülke sahip olduğu tarımsal üretim potansiyeli ile tarım makineleri ve gıda işleme ekipmanları bakımından ihracat olanakları sunmaktadır.

Tarımsal Üretim İstatistikleri

	2007a	2008a	2009a	2010 a	2011 b	2012c	2013c
Tarımsal Üretim Artışı (%)	9,7	-5,9	13,1	-11,7	10,5	4,2	4,0

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Kazakhstan Country Report, Nisan 2011

a: Gerçek b: EİU Tahmini c: EIU Projeksiyonu

Sanayi

Bağımsızlık sonrası üretimdeki çöküşü takiben ülkeye giren yabancı yatırımlar imalat sanayiinin yeniden canlanmasını sağlamıştır. Bağımsızlığın ardından, 1990-1995 yılları arasında imalat sanayii üretimi %52 oranında daralmıştır. Sınai üretim, 1998 yılında Rus pazarında talebin düşmesi ve düşük seyreden petrol ve metal fiyatları neticesinde üretim yeniden daralmıştır. Dünya fiyatlarının yeniden artması metal ve petrol üretimini olumlu etkilemiş; 1999 yılında sınai üretim de tekrar artış göstermeye başlamıştır. 2003 yılından itibaren artan petrol ve kömür üretimi ve dünya mal fiyatlarındaki artış eğilimi sınai üretim hızının son yıllarda güçlenmesini sağlamıştır. İmalat sanayi 2005-2007 dönemi itibarı ile %4-7 oranında büyüme kaydetmiştir.

?

Sanayi Üretim İstatistikleri

	2007a	2008a	2009a	2010 a	2011 b	2012c	2013c
Sanayi Üretim Artışı (%)	5,7	2,1	2,0	12,8	3,5	3,5	5,5

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Kazakhstan Country Report, Nisan 2011

a: Gerçek b: EİU Tahmini c:EIU Projeksiyonu

Madencilik

Petrol üretimi (ham petrol ve gaz) bağımsızlık sonrasında hızla artarak 2010 yılı sonu itibarı ile 80 milyon tona ulaşmıştır. Petrol üretiminin %85'i yabancı yatırımcılar tarafından gerçekleştirilmektedir. Üretimin geri kalan %15'lik kısmı Şubat 2002'de kurulan devlet petrol şirketi Kazmunaigaz tarafından gerçekleştirilmektedir. Kazmunaigaz hidro karbon üretimi ve taşımacılıktan sorumlu olan kamu şirketleri Kazakhoil ve TransNefteGaz Şirketlerinin birleşmesi yolu ile kurulmuştur. Toplam üretimde az bir payı olsa da Kazmunaigaz ülkedeki tüm ortak girişimlerde yer almaktadır.

Doğal gaz üretiminde de son on yılda önemli artışlar olmuştur. Çıkarılan doğal gaz miktarı 1997 yılında yalnızca 8,1 milyar metreküp iken 2010 yılında ise bu miktar 37 milyara ulaşmıştır.

Kazakistan diğer mineral kaynaklar bakımından da zengindir. Kazakistan toprakları eski Sovyet Bloğu'nun krom rezervlerinin %90'ını; kurşun, tungsten, bakır ve çinko rezervlerinin %50'sini; ve kömür rezervlerinin %20'sini barındırmaktadır.

Ferro metalürji sanayi tarafından kullanılan demir cevheri Karaganda bölgesindeki madenlerden çıkarılmaktadır. Dzhezkazgan bölgesi ise bakır madenlerinin merkezidir. Güney Kazakistan'daki Cambul ve Çimkent'ten fosfat çıkarılmakta ve bu bölgelerde aynı zamanda fosfatın işlenmesi de gerçekleştirilmektedir.

Kazakistan son yıllarda petrol ve gaz sektörlerinde faaliyet gösteren yabancı yatırımcıların sözleşmelerini revize etmeye başlamıştır. Bunun nedeni önceki sözleşmelerin yabancı yatırımcıların fazlasıyla lehine olduğunun düşünülmesidir. Kazak yetkililer ayrıca bazı konsorsiyumların vergi ve çevre mevzuatına aykırı hareket ettiğini de iddia etmektedir. Hükümet Kazmunaigaz'ın sondaj sözleşmelerinde daha fazla rol almasına çalışmaktadır. Ayrıca 2009 yılında yürürlüğe giren yeni vergi kanununda da değişiklik yapılarak petrol dışı sektörler üzerindeki vergi yükünün doğal kaynaklar sektörüne aktarılması sağlanmıştır.

Müteahhitlik Hizmetleri

1990'lı yılların başında küçülen müteahhitlik hizmetleri sektörü, izlenen ulusal kalkınma programı çerçevesinde uygulanan politikalar sonucunda 2003-2004 yıllarından itibaren canlanmaya başlamıştır. İnşaat faaliyetleri 2004'ten 2007 ortalarına kadar çok güçlü büyüme kaydetmiştir. Petrol çıkarım faaliyetlerindeki önemli artışla birlikte inşaat faaliyetlerinde de dikkate değer artış meydana gelmiştir. Sektör, 2010 yılında yaklaşık %8,6 büyümüş 2011 yılında ise %0,7 büyüme kaydedilmiştir.

Devletin yeni başkent Astana'daki binalar için 1 milyar \$'dan fazla harcama yapma kararı alması ve boru hatları inşaat faaliyetleri müteahhitlik hizmetlerinde önemli artış sağlamıştır. Sonuç olarak ülke, Astana'nın inşaatı ve geliştirilmesi için önemli oranda inşaat malzemesi ithal etmektedir. Çimento, çelik ve prefabrik binaların yerel üretimi son yıllarda artış göstermiştir. Bu gelişme ile birkaç yıl önce ülkede artan inşaat faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan girdi açığının ithalâtlarla karşılanma eğilimi azalmıştır.

Astana, Almatı ve Atrau (petrol üretim bölgesinin merkezi) gayri menkul yatırımlarının en yüksek düzeyde olduğu kentlerdir. Özellikle Astana çok hızlı bir gelişme göstermiş ve çok sayıda proje başarı ile tamamlanarak kısa zamanda kentin çehresi değiştirilmiştir.

Turizm

Ülkedeki oteller daha çok işadamlarına hizmet vermekte olup, otelcilik altyapısı yeterli düzeyde değildir. Bu nedenle Kazakistan'a seyahat pahalıdır.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon Altyapısı

Ülkenin yüzölçümünün genişliği ve nüfusunun dağılımı nedeni ile entegre bir iletişim altyapısı kurulması yüksek maliyetlidir. Ülkenin başlıca ekonomik faaliyeti batıda, Hazar Denizi'ne yakın bölgededir. Bununla birlikte ülke nüfusunun çoğunluğu orta, güney ve doğu bölgelerde yaşamaktadır.

Kazakistan son yıllara kadar taşımacılık altyapısının geliştirilmesi yönünde çok az harcama yapmıştır. Hükümetin petrolden elde edilen gelirleri bu alandaki harcamalara yönlendirmek üzere yapmış olduğu planlar, küresel likidite krizine bağlı olarak ertelenmiş durumdadır.

Demiryolları mal taşımacılığında hayati öneme sahiptir. 2004-2006 yılları arasında Kazakistan Demiryolları dış borçlanma yolu ile finanse edilen 1 milyar \$'lık bir iyileşme programı başlatmıştır. Gelecek yıllarda demiryolu taşımacılığına en az 3 milyar tutarında yatırım yapılması öngörülmektedir. Yine de demiryolu altyapısı halen zayıf durumdadır. Kazakistan demiryolları 15 000 km. uzunluğundadır. Yeni hatların Çin'in batısı, orta Rusya ve Avrupa arasındaki seyahatleri kısaltması beklenmektedir.

Ülkedeki karayolları altyapısı da iyileştirmeye ihtiyaç duymaktadır. Kazakistan'ın 93 000 km.'lik karayolları ağının 84 000 km.'lik (%90) kısmı asfaltlıdır. Petrol üretimindeki yüksek artışa bağlı olarak binek araçları kullanımı hızla artmıştır. 2004 yılında özel mülkiyet altındaki araç sayısı 7,6 milyon iken, %73,68 artış kaydederek 2007 yılında 13,2 milyona ulaşmış 2010 yılında ise %16,29 artarak 15,4 milyona ulaşmıştır. Buna rağmen kişi başına düşen araç sayısı hala düşük seviyededir. 2007 yılında 100 kişi başına düşen binek otomobili sayısı 13'tür. Yasadışı yollardan ülkeye giren ikinci el araçlar otomobil pazarının önemli bir kısmını kapsamaktadır.

Kazakistan kara ile çevrili bir ülkedir. Ülkenin açık denizlere açılımı Rusya ve Gürcistan'ın Karadeniz kıyıları üzerinden sağlanmaktadır. Kazak mavnaları Karadeniz'e Rus egemenliğinde bir su yolu olan Volga-Don kanalından girebilmektedir. Kazakistan'ın Hazar Denizi'ndeki en önemli limanı Aktau'dur. Aktau limanından Rusya, Türkmenistan, Azerbaycan ve İran limanlarına kargo yüklemeleri yapılmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve dolayısıyla devlet destekli iç hat uçuşlarının sona ermesinden sonra, hükümetin etkin ve karlı bir hava taşımacılığı geliştirme çabaları sonuçsuz kalmış ve 1993 yılında kurulan Kazakistan Havayolları 1996 yılında iflas etmiştir. Daha sonra kurulan Air Kazakistan da 2004 yılında iflasını ilan etmiştir. Ülkenin ulusal havayolu taşımacılığının büyük çoğunluğu halihazırda özel bir şirket olan Air Astana tarafından yürütülmektedir.

Ulaştırma İstatistikleri

	2007	2008	2009	2010	2011
Demiryolları Toplam uzunluk (km) Mal taşımacılığı (milyon ton) Yolcu taşımacılığı (milyon)	15.082 262 18,0	15.080 272 17,5	15.079 247 17,7	15.016 266 19,1	15.079 277 19,9
Karayolları Toplam uzunluk (km) Asfaltlı (km) Yolcu taşımacılığı* (milyon) Kayıtlı özel araçlar (milyon)	93.140 84.031 11.139 13,2	93.612 84.141 11.297 15,4	96.846 85.700 11.776 15,4	96.018 85.961 13.156 15,4	- - 16.619 -
Havayolu Taşımacılığı Mal taşımacılığı (milyon ton) Yolcu taşımacılığı (milyon)	25,4 2,7	23,7 2,8	20,9 2,7	29,0 3,4	29,3 4,1

Kaynak: Kazakistan İstatistik Ajansı

*: Otobüs, taksi, trolleybüs ve tramvay

Enerji

Kazakistan dünya genelinde önemli bir enerji üreticisi haline gelmenin henüz ilk aşamalarında. Ülke halen enerji ihtiyacının belirli bir bölümünü ithal eder durumdadır. Halihazırda ithal edilen enerjinin zaman içinde ülkenin kendi üretimi ile karşılanır hale geleceği öngörülmektedir. Kazakistan'ın elektrik ihtiyacının yarıya yakın kısmı Rusya'dan ithalat yolu ile karşılanmaktadır. Ülke halihazırda güneyde kullanılmak üzere Özbekistan'dan gaz ithal etmektedir.

Enerji İstatistikleri

	2007	2008	2009	2010
Petrol (milyon ton/yıl)	68,4	72,0	78,2	81,6
Gaz (milyar metreküp)	26,8	29,8	32,5	33,6
Elektrik (milyar kilowatt saat)	50,0	56,8	51,5	56,2

Kaynak: Kazakistan İstatistik Ajansı

Bankacılık

Bankacılık ve finans piyasası 1990'lerde ve 2000'lerin başlarında Kazakistan Merkez Bankası kontrolü altında bir reform ve konsolidasyon sürecinden geçmiştir. Bankacılık sisteminin uluslararası standartlarda faaliyet göstermesini teminen muhasebe, nakit yönetimi, sermaye yeterliliği, sorunlu kredilerin zamanında farkedilmesi, ayrıcalıklı işlemlere kısıtlama getirilmesi gibi konularda yeni düzenlemelere gidilmiştir. Ayrıca bankaların kurulması için gerekli koşullar ve izinler de sıkılaştırılmıştır. Ticari bankacılık sektöründe ruhsat verme sorumluluğu Finansal Denetleme Ajansı'nındır. 2004 yılına kadar daha çok petrol ve gaz sektörlerini kredilendiren bankalar, 2004 yılından itibaren dış borçlanmadaki hızlı artış sayesinde tüketici kredileri ve mortgage kredileri de vermeye başlamıştır. 2007 yılı Ağustos ayından beri yaşanan küresel kredi sıkışıklığı ülkede kredilendirme artışını yavaşlatmıştır. Bu tarihten itibaren bankalar mevduat artırma çabalarına yönelmiştir.

1 Mart 2011 tarihi itibarı ile sektörde 38 banka bulunmaktadır. Batı ülkelerinden para transferleri 24 saat içinde SWIFT ağı ile gerçekleştirilebilmektedir.

T.C. Ziraat Bankası ülkede KZI Bank (Kazakhstan-Ziraat Bank) (www.kzibank.com, www.kzibank.kz, www.ziraatbank.kz) adı altında faaliyet göstermektedir.

Perakende Sektörü

Kazakistan'ın GSYİH'sı 1999-2008 yılları arasında ortalama olarak %8,7 oranında büyümüştür. Söz konusu dönemde GSYİH'da sağlanan sürdürülebilir büyüme ülkede özel tüketim harcamalarının da önemli artış göstermesini sağlamıştır. Bu gelişmeler paralelinde ülkedeki perakende satışlarda da dikkat çekici artışlar olmuş, perakende satışlar 2007 yılında 2003 yılına göre iki kat artarak 26 milyar \$'a ulaşmıştır. 2008 yılında satışlarda bir miktar yavaşlama olsa da, perakende satışların GSYİH'ya oranı %23'tür. Küresel mali kriz Kazak ekonomisinde dikkate değer bir daralmaya neden olmuştur. 2009-2011 döneminde iç talep artış hızının küresel krize bağlı olarak yavaşlaması beklenmektedir. 2009 yılında perakende satışlarda küresel finansal kriz ve Tenge'nin Şubat ayındaki devalüasyonunun olumsuz etkilerine bağlı olarak ciddi bir düşüş olması beklenmektedir. Perakende satışlarda artışın 2011 yılından sonra sağlanacağı tahmin edilmektedir.

Kazak perakende piyasası son yıllarda önemli gelişmeler göstermekle birlikte halen açık pazarlar ve büfelerin egemenliği altındadır. Açık pazarlar son yıllarda yeni düzenlemeler ile kapalı alışveriş merkezlerine dönüştürülmeye başlanmıştır. Söz konusu açık pazarlarda ve Merkezlerde her çeşit ürün satılmaktadır. Her çeşit tüketim mallarının bir arada satıldığı pazarlar olduğu gibi, inşaat malzemeleri, otomotiv yedek parçaları v.b. ürünlerin satıldığı uzmanlaşmış pazarlar da bulunmaktadır. Örneğin ŞALAMAT inşaat malzemeleri satılan kapalı pazar, TASTAK inşaat malzemeleri satılan açık pazardır. Ülke ekonomisinde gözlenen değişim süreci ile birlikte perakende sektöründe de gelişmeler olmaya başlamış, büyük kentlerde batılı anlamda perakende mağazaları gelişmiştir.

Ülkenin çeşitli kentlerinde merkezi Kaliningrad'da bulunan Rus sermayeli Vester hipermarket zinciri faaliyet göstermektedir. Almatı'daki market zincirleri arasında 14 mağaza ile SM Market ve Ramstore Kazakistan bulunmaktadır. Alman toptancı zinciri Metro Cash&Carry Kazak pazarına girmek için 2008 yılı Eylül ayında Kazak hükümeti ile bir anlaşma imzalamıştır. Firmanın ilk mağazası 27 Ekim 2009 tarihinde Astana'da açılmıştır.

2009 yılı Eylül ayında Almatı'da 55 000 m²'lik A'port isimli bir alışveriş ve eğlence merkezi açılmıştır. Dünya Bankası'na bağlı IFC, A'port projesine 25 milyon \$ yatırmıştır. Merkezin 10 000 yeni istihdam yaratması beklenmektedir. 45 000 m²'lik yeni bir merkezin açılması da yakın gelecekte planlanmaktadır. IFC bu projeye de 20 milyon \$'lık finansman sağlayacaktır.

Hazır giyim sektöründe pazar belirli bir doygunluğa ulaşmış durumdadır. Hazır giyim sektörü ile ilgili yapılacak perakende girişimlerinin başarısı fiyat politikası ve doğru marka tanıtımı ve pozisyonlamaya bağlıdır. Tüketim malları piyasasının büyük kısmı ülkede yeterli üretim bulunmaması nedeni ile ithalata bağımlıdır. Tüketim malları sektörlerinin büyük çoğunluğunda %100 yabancı mülkiyete izin verilmesine rağmen doğrudan yabancı yatırımların büyük çoğunluğu madencilik, petrol ve gaz sektörlerinde yoğunlaşmıştır.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Kazakistan, bağımsızlıktan bu yana doğrudan yabancı yatırım çekmekte başarılı olmuştur. Ülke, Orta Asya'daki toplam doğrudan yabancı yatırımların %80'den fazlasını çekmiştir. Doğrudan yabancı yatırım artışı başta Kaşagan yatakları olmak üzere hidrokarbon alanlarındaki gelişmeler sayesinde olmuştur.

1993-2011 yılları arasında ülkeye yaklaşık 146,6 milyar \$ tutarında yatırım yapılmıştır. Söz konusu dönem itibarı ile ülkeye en fazla doğrudan yabancı yatırım akışı Hollanda kaynaklı olmuştur. Hollanda'yı A.B.D., İngiltere ve Fransa takip etmektedir. Aynı dönemde arasında ülkeye yaklaşık 1,77 milyar \$ tutarında Türk sermayeli doğrudan yatırım akışı gerçekleşmiştir.

Ülkeler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülkelere Göre Yabancı Yatırımlar

Ülke	93-08	2009	2010	2011	Toplam
Hollanda	15.246	6.538	5.610	7.922	35.315
A.B.D.	18.079	1.941	1.404	1.039	22.464
İngiltere	8.067	1.256	1.021	912	11.255
Fransa	4.579	1.350	1.534	1.546	9.008
Virgin adaları	4.966	1.048	688	658	7.361
Rusya	3.430	639	929	774	5.772
İtalya	4.055	653	612	450	5.769
Ç.H.C.	3.094	606	889	1.162	5.751
Kanada	3.287	493	416	573	4.769
İsviçre	3.072	449	481	446	4.449
G. Kore	3.253	185	300	339	4.077
Japonya	2.210	588	615	622	4.034
Liberya	1.802	623	290		2.715
Avusturya	2.658	164	-125	-191	2.506
Türkiye	1.514	79	63	119	1.775
Almanya	340	283	192	364	1.178
Belçika	244	94	383	396	1.117
Kıbrıs Rum Kesimi	402	224	264	129	1.019
B.A.E.	440	371	95	61	967
Romanya	371	130	214	98	813
Tolpam	89.622	19.017	18.144	19.850	146.633

Kazakistan Merkez Bankası

Sektörler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Sektörlere Göre Yabancı Yatırımlar

	2009	2010	2011	Toplam
Tarım, Ormanlık	57,7	13,0	3,8	270,8
Madencilik ve Taşocaklığı	4.090,5	3.974,3	3.509,6	78.417,0
İmalat Sanayi	1.795,3	2.059,9	2.868,3	26.188,6
Elektrik, Gaz ve Su Üretimi	-418,2	69,9	116,1	759,5
İnşaat	582,1	672,5	369,9	6.267,8
Perakende ve toptan ticaret, motorlu araçlar, elektrikli ev eşyaları bakım ve tamirati	1.116,9	1.447,3	1.340,5	15.154,2
Otel ve restoran işletmeciliği	80,2	19,6	18,7	590,3
Taşımacılık, depolama ve iletişim	242,1	444,4	352,7	4.269,7
Finansal faaliyetler	626,4	283,9	401,7	13.702,1
Emlakçılık, finansal kiralama ve benzeri faaliyetler	10.968,8	8.820,1	10.760,4	108.514,2
Eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler	4,0	63,0	14,5	510,8
Diğer faaliyetler	-128,6	276,1	94,4	360,8
TOPLAM	19.017	18.144	19.850	60.208,2

Kaynak: Kazakistan Merkez Bankası

Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

Tarım,
Hafif Sanayi,
Kimya Sanayi,

Metaller,
Elektrik Enerjisi,
Taşımacılık,
Lojistik,
İnşaat Malzemeleri,
Turizm

Ülkenin atıl kalan pek çok sektöründe modernizasyon ve yeniden yapılanmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu açıdan ülke her tür yatırım için finansman, malzeme ve yüksek teknolojiye ihtiyaç duymaktadır.

Kazakistan, yatırımları hızlandırmak için, başta altyapı (elektrik ve telekom), hafif imalat (gübre, tahıl vb.), sosyal hizmetler (sağlık, eğitim, spor, turizm) ve başkentin Astana'ya taşınması gibi öncelikli sektörlerle teşvikler sağlaması amaçlanan "Yatırım Komitesi" olmak üzere, çeşitli kurumlar kurmuş ve mevzuat değişikliklerine gitmiştir. 1 Ocak 1995'de yürürlüğe giren Yabancı Yatırım Yasası, petrol yasası, yeni vergi tarifeleri ve Ortak Yatırım (Joint Venture) Kanunu gibi kanunların çıkarılması ve bankacılık reformu ile fiyat liberalizasyonu konusunda yapılan atılımlarla, yabancı yatırımların artırılması amaçlanmıştır. Bu düzenlemelerle, yabancılar Kazak vatandaşları ile eşit haklara sahip olmuş ve özelleştirmeye katılmalarına engel teşkil eden bazı sınırlamalar ortadan kalkmıştır. Ayrıca yabancı yatırımcılara bazı menfaatler sağlanmıştır.

Kazakistan'ın, petrol, doğal gaz ve maden rezervleri, önemli ölçüde yabancı yatırım çekmektedir.

Kazakistan, finansman ve teknoloji sıkıntısı nedeniyle, yatırımların, ortak yatırım (joint venture) şeklinde düzenlenmesini teşvik etmektedir. Bu gelişmelere rağmen, Kazakistan'ın tüm sektörlerinde hakim olan gayri resmi uygulamalar, yatırımların önünde engel oluşturmaktadır. Ayrıca, ticaret ve yatırım ile ilgili başvurular devletin yüksek kademelerinde onaylanmaktadır. Tarım, hayvancılık, et ve et ürünlerinin üretimi, balık ve balık ürünlerinin işlenmesi ve konservesi, meyve ve sebzelerin işlenmesi ve konservesi, bitkisel ve hayvansal yağların üretimi, süt ürünleri üretimi, değirmencilik ürünleri üretimi, hazır yem üretimi, şekerli, kakaolu ürünler üretimi, tekstil, dokumacılık, hazır giyim, deri giysi, ayakkabı üretimi, kimyasallar, sabun ve temizlik malzemeleri üretimi, kağıt ve karton üretimi, kereste işleme ve kereste ürünleri üretimi, plastik üretimi, cam lavha, cam elyaf üretimi, seramik ürünler üretimi, çimento, kireç, metaller, demir çelik borular v.b. gibi inşaat malzemeleri üretimi, makine-donanım üretimi, otomotiv sanayi üretimi, mobilya üretimi yatırımlarda öncelikli alanlardır.

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Özel ekonomik bölgelere ilişkin kanun 1996 yılında uygulamaya konmuş olup, söz konusu kanun çeşitli değişikliklerle düzenlenmeye devam edilmektedir. Söz konusu kanun uyarınca "özel ekonomik bölgeler" (ÖEB) azami 10 yıllığına kurulabilmektedir. Serbest bölgelerde yabancı firmalar, Kazak firmaları ile eşit haklara sahiptir.

Ülkede hâlihazırda Astana-New City, Aktau, Ontustyk, Petrochemical Park, Burabay, Pavlodar, Saryarka, Innovation Technology Park, Khorgos özel ekonomik bölgeleri bulunmaktadır. (www.invest.gov.kz)

Ülkede kurulan her bir ekonomik bölge özel bir sektörün gelişimi üzerine yoğunlaşmıştır. Çimkent kentindeki Ontustyk Özel Ekonomik Bölgesi pamuk-tekstil sektöründeki kümelenmenin geliştirilmesi amacı ile kurulmuştur. Bu ÖEB'de çalışan firmalar kurumlar vergisinden, mülkiyet ve toprak vergisinden ve kısmen de KDV (ithalat işlemlerinde) 10 yıl süre ile muaftır. Ayrıca, yatırımcılar için gümrük ödemelerinde önemli ayrıcalıklar ve muafiyetler tanınmaktadır.

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Kazakistan'da İş Kurma

1 Mart 1995 tarihli Medeni Kanun'a göre yabancı ve yerel yatırımcıların Kazakistan'da çeşitli türlerde şirket kurmaları mümkündür. Söz konusu şirket türleri: tam ortaklıklar, sınırlı/karma ortaklıklar, sınırlı sorumluluk ortaklıkları (limited şirketler), anonim şirket, temsilci ofis ve şubelerdir. Ülkede yabancı yatırımcılar tarafından en fazla tercih edilen şirket türü limited şirket türüdür. Kazakistan'da faaliyet göstermek isteyen yabancı bir firma, temsilci ofis ya da şube kurma yoluna da gidebilmektedir.

Kazakistan'da Şirket Kurma Prosedürleri

Kazakistan'da şirket kurmak için atılması gereken ilk adım kayıttır. Kayıt işlemi Adalet Bakanlığı'nın yerel daireleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Kurulacak şirketin kaydı için gerekli başvuru sürecinde Adalet Bakanlığı'na teslim edilmesi gereken belgeler bulunmaktadır. Adalet Bakanlığı söz konusu dokümanları istatistik ve vergi makamlarına iletmektedir. Bu sürecin tamamlanmasından sonra şirket kayıt belgesi ile birlikte bir istatistik kartı ve vergi kayıt belgesi almaktadır. Şirketlerin banka hesabı açtırmaları önünde bir engel bulunmamakta olup, banka hesaplarının sayısında da bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Söz konusu belgeler şöyledir:

- Kayıt için başvuru dilekçesi,
- Şirket statüsünün bildirilmesi (Limited şirket, anonim şirket v.b.),
- Bir şirket kurulma kararı alındığını gösterir belgeler (kurul kararı v.b.),

- işletmenin Kazakistan'da faaliyet göstermek üzere bina ve mağazaların camiyasını gösteren bir kira sözleşmesi örneği ya da benzeri bir belge,
- Kazakistan'da kurulacak şirketle illiyet bağı olan yabancı şirketin statüsü ya da kuruluş sözleşmesi,
 - Yabancı yatırımcının yasal statüsünü göstermesi amacı ile ülkesindeki ticaret sicilinden bir kayıt sureti (örneğin: tescil belgesi),
 - Kurucu şirket tarafından verilen ve kurulacak işletmeyi bir temsilci gibi hareket etmekle görevlendiren bir vekaletname,
 - Kayıt ücretinin ödendiğine dair banka makbuzu,

Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'na ibrazı gereken yukarıdaki belgelerin Kazakça ve Rusçaya çevrilmesi gerekmektedir. Söz konusu belgelerin noter tarafından tasdik edilmesi ya da apostil taşıması gerekebilmektedir.

Temsilci Ofis ve Şube Açmak için Gerekli Prosedürler

Temsilci ofisler tüzel kişilik olarak tanınmamaktadır. Temsilci ofisler bilgi toplama, ticari ilişki kurma v.b. gibi amaçlar ile kurulabilmektedir. Dolayısı ile, Kazak yetkililer temsilci ofislerin ticari faaliyet yürütmeleri gerektiği görüşündedir. Bu nedenle yatırımcıların "ticari" temsilci ofisleri şube olarak kayıt ettirmeleri gerekmektedir. Temsilci ofisler gibi şubeler de tüzel kişilik değildir. Ancak, temsil ettikleri yabancı tüzel kişiliklerin bir bölümüdür. Şubeler, genel merkezleri adına gerekli faaliyetleri üstlenmekte ve yerine getirmektedir. Şubeler ticari faaliyet yürütebilmektedir. Kazakistan'da bir temsilci ofis ya da şube kurmak için yerine getirilmesi gereken işlemler ülkede tüzel kişiliğe haiz şirket kurma prosedürleri ile benzerlik göstermektedir. Temsilci ofis ve şube kuruluşu için Adalet Bakanlığı'na aşağıdaki belgelerin ibrazı gerekmektedir:

- Ülkede ofis kuran şirketin statüsü ya da kuruluş sözleşmesi,
- Yabancı yatırımcının yasal statüsünü göstermesi amacı ile dış ticaret sicilinden bir kayıt sureti (örneğin: tescil belgesi),
- Şirketin Kazakistan'da bir temsilci ofis ya da şube açma kararını belgeleyen dokümanlar (genel kurul kararı ya da yönetim kurulu kararı gibi)
- Şube ya da temsilci ofisin Kazakistan'da kaydı için başvuru dilekçesi,
- Şube ya da temsilci ofisin tüzüğü,
- Kayıt ücretinin ödendiğini gösterir banka dekontu,
- Temsilci ofis ya da şubenin yöneticisinin şirket adına hareket edebilmesi için vekaletname,
- Ofisin Kazakistan'daki adresini teyit eden kira sözleşmesi örneği.

Kayıt için gerekli söz konusu belgelerin Kazakça ve Rusçaya çevrilmesi gerekmektedir. Söz konusu belgelerin noter tarafından tasdik edilmesi ya da apostil taşıması gerekebilmektedir.

► Dış Ticaret

Genel Durum

Son yıllarda dünya petrol fiyatlarının yüksek seyretmesine bağlı olarak ülkenin dış ticareti fazla vermeye başlamakla birlikte Kazakistan, dış ticaret yapısındaki dengesizlikler nedeni ile zaman zaman büyük dış ticaret açıkları ile karşı karşıya kalabilmektedir. İhracatının önemli kısmını petrol ve ana metaller oluşturan ülkenin ihracat gelirleri bu ürünlerin dünya fiyatlarındaki değişimlerinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Örneğin 1998 yılında Asya'daki mali krizin ardından söz konusu ürünlerde dünya fiyatlarındaki ani düşüş ülkenin ihracat gelirlerinde önemli azalmalara neden olmuştur. Ayrıca ülkenin geleneksel ihrac ürünlerinin dünya piyasalarında Amerikan Doları üzerinden işlem görmesi nedeni ile devalüasyon, ülkenin ihracatında artış etkisi yaratmamaktadır.

Kazak ekonomisi yüksek düzeyde ithalata dayalı bir ekonomidir. Ülkede gerçekleştirilen üretimin büyük çoğunluğu petrol ve doğal gaz sektörlerinde yoğunlaşmış olup, sermaye ve tüketim mallarında üretim iç tüketimi karşılayacak seviyede değildir. Sermaye ve tüketim malları üreticilerinin çoğunluğu ise fiyat ve kalite bakımından ithal malları ile rekabet edebilir düzeyde değildir. Geniş ve açık sınırlarından ülke çok sayıda ucuz, kaçak mal girişi gerçekleştirmektedir. Petrol sektörü yatırımlarındaki ve üretimindeki artış sermaye malları ithalatındaki artışın diğer bir önemli nedenidir.

Yüksek miktardaki kayıt dışı ticaret hacmi ithalatın izlediği seyrin takibine yönelik girişimleri güçleştirmektedir. Kazakistan'ın Rusya, Kırgızistan ve Özbekistan ile sahip olduğu geniş ve geçişi kolay sınırlar kayıt dışı sınır ticaretine olanak tanımakta ancak sınır ticaretinin hacmi dış ticaret verilerine yansıtılmamaktadır. Kayıt altına alınamayan ithalatın büyük çoğunluğu gıda dışı tüketim malları ve ikinci el arabalardan oluşmaktadır. İnşaat malzemeleri ithalatı ve doğrudan yabancı yatırımların sermaye malları ithalatı önemli ithalat kalemleridir. Enerji ithalatı –başta Rusya'dan gerçekleştirilen kömür ve elektrik olmak üzere- düşerken, Özbekistan'dan gaz ithalatı artmaktadır.

Ticaretin gelişmesini sınırlayan en önemli problem, Kazakistan'ın tamamen kara ile çevrili, denize kıyısı olmayan bir ülke olmasıdır. Bu nedenle ihracatta ve ithalatta maliyetler çok fazla yükselmektedir. Ayrıca bir diğer sorun da önemli petrol ve gaz ihracatı yollarının ülkenin dünya enerji piyasasındaki en önemli iki rakibi olan Rusya ve İran üzerinden geçmesidir. Ülkenin denize en yakın limanları Rusya ve Gürcistan'ın Karadeniz'deki kıyılarına yakın limanlardır. Kazak mavnaları Karadeniz'e Rus egemenliğindeki bir su yolu olan Volga-Don kanalından girebilmektedir.

1997 yılına dek Rusya üzerinden petrol geçişi konusunda sürekli sorunlar yaşanması, Kazakistan'ın Azerbaycan ve Türkiye, Çin, Türkmenistan ve İran gibi daha yüksek maliyetli alternatif güzergahları göz önünde bulundurmasına neden olmuştur. Ancak Rusya, 1997 yılından itibaren Kazakistan'ın petrol ihracatını bu şekilde engellemek yerine, Rus firmalarını Kazak pazarına girmeye teşvik ederek ve Kazak petrolünün transit acesini kolavlastırarak Kazakistan petrol sektöründeki varlığını artırmaya

çalışmaktadır. Günümüzde iki ülke arasında transit geçiş konusunda hala küçük sorunlar yaşanmaktadır.

Kazakistan sahip olduğu üretim yapısı itibarı ile daha ziyade ham madde ve yarı mamul ihracatçısı bir ülkedir. Petrol ve petrol ürünleri, demirli metaller, kimyasallar, makineler, hububat, yün, et, kömür ülkenin başlıca ihrac ürünleridir. İhracatın yarısından fazlasını petrol ve petrol ürünleri oluşturmaktadır. Tüketim malları ihracatı çok sınırlı düzeydedir. Ülkenin başlıca ihrac ürünleri olan petrol, gaz ve metallerin ihracatın önemli bir kısmını oluşturması, Kazakistan'ın dış ticaret dengesini uluslararası mal fiyatlarındaki değişimlere karşı korunmasız hale getirmektedir.

Doğu Asya'daki istikrarlı talep artışı metaller ve mineral ürünler sektörlerinin ihracatında artış sağlamıştır. Kazakistan'ın demir ve çelik üreticisi Ispat-Karmat'ın ihracatında önemli artış gerçekleşmiştir. Şirket, yılda 4 milyon tonluk çelik üretimi gerçekleştirmekte, üretiminin tamamını ihrac etmektedir.

Kazakistan bölgedeki en önemli hububat ihracatçılarından biridir. Buğday, ülkenin ihracatı açısından büyük önem taşımaktadır. Hububat ihracatının çoğunluğu Rusya, İran, Çin ve diğer Orta Asya ülkelerine gerçekleştirilmektedir. Hububat üretim ve ihracatı artmaktadır.

Ülkenin ithalatında ise yatırım ve tüketim malları önemli yer tutmaktadır. Makine ve ekipman, metal ürünler ve gıda maddeleri ülkenin ithalatında önem arz eden ürün gruplarıdır.

Ülkenin Dış Ticareti

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İhracat	17.783	22.963	30.162	37.069	52.789	34.146	48.017	59.631
İthalat	13.368	18.246	24.163	33.668	38.565	29.279	32.729	25.311
Hacim	31.151	41.210	54.325	70.737	91.354	63.425	80.746	84.942
Denge	4.415	4.717	5.999	3.402	14.224	4.867	15.288	34.321

Kaynak: Trade Map

İhracatında Başlıca Ürünler

İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

GTİP	Ürün adı	2010	2011
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	28.387,7	41.541,1
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	2.134,6	2.594,1
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	2.019,1	2.477,9
2844	Radyoaktif kimyasal elementler ve radyoaktif izotoplar ve bunların bileşikleri, karışımları, artıkları	1.706,4	2.093,5
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	1.059,5	2.044,6
7202	Ferro alyajlar	1.925,1	1.714,5
2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	1.296,0	763,8
7901	İşlenmemiş çinko	598,4	557,9
1001	Buğday ve mahlut	752,9	517,7
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	558,8	449,2
2503	Her nevi kükürt (süblime, presipite ve koloidal kükürt hariç)	238,6	391,2
7601	İşlenmemiş alüminyum	368,2	337,7
7106	Gümüş (altın veya platin yaldızlı gümüş dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	185,3	322,7
2701	Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. katı yakıtlar	506,7	260,8

7204	Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları veya bunların eritilmesi ile elde edilmiş külçeler	165,5	245,7
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	144,6	237,7
7408	Bakır teller	207,2	205,5
8108	Titanyum ve titanyumdan eşya (döküntü ve hurdalar dahil)	135,5	199,2
7801	İşlenmemiş kurşun	165,5	178,9
2612	Uranyum ve toryum cevherleri ve konsantreleri	231,4	162,9
7210	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri, genişliği 600 mm veya daha fazla olanlar (kaplanmış olanlar)	302,5	132,7
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallerle kaplama metallere)	9,5	126,2
2819	Krom oksitleri ve hidroksitleri	85,5	107,2
2804	Hidrojen, asal gazlar ve diğer ametaller	73,3	106,0
7209	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri (genişliği > 600 mm, soğuk haddelenmiş, kaplanmamış)	199,7	89,2
304	Balık filetoları ve diğer balık etleri (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	89,4	86,9
2608	Çinko cevherleri ve konsantreleri	98,5	69,5
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlik >= 600 mm) (sıcak haddelenmiş) (kaplanmamış)	130,1	65,5
2846	Nadir toprak metallere, itriyum, skandiyum veya bu metallere karışımlarının organik veya inorganik bileşikleri	6,0	60,6
8103	Tantal ve tantaldan eşya (döküntü ve hurdalar dahil)	43,7	58,8
1204	Keten tohumu	17,7	51,7
2841	Oksimetallik veya peroksimetalik asitlerin tuzları	54,2	50,2
8431	Özellikle 84.25 ila 84.30 pozisyonlarındaki makina ve cihazlar ile birlikte kullanılmaya elverişli aksam ve parçalar	3,2	48,0
5201	Pamuk (karde edilmemiş veya penyelenmemiş)	93,3	44,5
7404	Bakır döküntü ve hurdaları	96,5	38,7
2610	Krom cevherleri ve konsantreleri	197,2	37,4
3105	Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	14,6	34,1
1101	Buğday unu/mahlut unu	188,8	33,9
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	16,6	33,8
	Diğer Ürünler	3.256,4	763,2
	Toplam	48.017,2	59.631,2

Kaynak: Trade Map

İthalatında Başlıca Ürünler

İthal Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

GTİP	Ürün adı	2009	2010
6405	Diğer ayakkabılar	991,8	1.102,1
8703	Binek otomobilleri ve esas itibarıyla insan taşımaya üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	544,4	832,0
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	403,2	788,6
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmaya üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	670,9	655,5
6104	Kadın ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, etek, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	606,0	633,8
6103	Erkekler ve erkek çocuklar için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	794,9	619,7
8606	Kendinden hareketli olmayan yük taşımaya mahsus demiryolu veya tramvay vagonları	379,5	481,9
6302	Yatak çarşafı, masa örtüleri, tuvalet ve mutfak bezleri	477,9	413,0
8802	Helikopterler, uçaklar vb; uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı	142,2	408,8

	araçlar ve yorunge-aitı araçları		
8431	Özellikle 84.25 ila 84.30 pozisyonlarındaki makina ve cihazlar ile birlikte kullanılmaya elverişli aksam ve parçalar	438,3	354,2
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallere kaplama metallere)	106,1	350,0
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	233,2	346,1
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya (örme)	474,3	345,9
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	186,5	308,6
7304	Demir (dökme demir hariç) ve çelikten ince ve kalın borular ve içi boş profiller (dikişsiz)	338,1	289,5
8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	329,2	279,6
8481	Borular, kazanlar, tanklar, depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler (vanalar) ve benzeri cihazlar	269,0	271,5
8429	Buldozerler, greyderler, toprak tesviye makinaları, skreyperler, mekanik küreyiciler, ekskavatörler, yol silindirleri vb	252,4	266,0
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontrol cihazları	344,2	246,1
7305	Demir veya çelikten diğer ince ve kalın borular (dikişli, perçinli) (kesitleri daire şeklinde, dış çapı > 406,4 mm)	172,1	242,3
8414	Hava veya vakum pompaları, hava veya diğer gaz kompresörleri, fanlar, aspiratörü olan havalandırmaya mahsus davlumbazlar	294,4	239,9
6202	Kadın ve kız çocuk için manto, kaban, kolsuz ceket, pelerin, anoraklar (kayak ceketleri dahil), rüzgarlıklar vb. Eşya	118,2	232,5
8430	Toprak, maden, cevher kazıma, taşıma, ayırma, seçme makinaları, kazık varyoşları, kar küreyici ve püskürtücü, vb makine	156,0	226,7
8413	Sıvılar için pompalar (ölçü tertibatı olsun olmasın) ve sıvı elevatörleri	252,0	225,4
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	213,5	224,8
6201	Erkek veya erkek çocuk için palto, kaban, kolsuz ceket, pelerin, anorak (kayak ceketleri dahil), rüzgarlıklar vb. eşya	310,2	205,2
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	178,1	190,6
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	196,4	163,8
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	154,0	159,5
8421	Santrifüjler; sıvıların veya gazların filtre edilmesine veya artırılmasına mahsus makina ve cihazlar	162,4	159,4
9018	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar	137,7	155,1
8607	Demiryolu taşıtlarının veya tramvayların aksam ve parçaları	141,6	152,7
8479	kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makinalar ve mekanik cihazlar	140,5	152,5
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	466,7	149,5
9406	Prefabrik yapılar	289,2	143,6
4202	Deri ve köseleden sandık, bavul, valiz, evrak çantası, seyahat eşyası, kılıf vb.	160,8	141,8
8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. ayıklama, eleme, tasnif, ayırma, yıkama, kırma, öğütme, yoğurma, kalıplama vb. Makinaları	169,5	136,2
8529	Sadece veya esas itibarıyla 85.25 ila 85.28 pozisyonlarında yer alan cihazlara mahsus aksam ve parçalar	64,7	130,7
	Diğer Ürünler	20.730,0	12.194,5
	Toplam	32.729,3	25.310,7

Kaynak: Trade Map

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti

Başlıca Ülkeler İtibarı Dış Ticareti (2011 - milyon Dolar)

İHRACAT	Değer	İTHALAT	Değer
Ç.H.C.	15.350	Ç.H.C.	9.567
Fransa	7.170	Almanya	2.400
Almanya	5.864	Ukrayna	1.858
İtalya	4.898	İtalya	1.252

Romanya	3.187	Türkiye	948
Kanada	2.885	İngiltere	850
İsviçre	2.172	A.B.D.	826
Hollanda	2.152	G. Kore	757
Türkiye	1.995	Beyaz Rusya	626
Avusturya	1.902	Hollanda	595

Kaynak: Trade Map

Not: Rusya Federasyonuna ait 2011 yılı dış ticaret istatistikleri 2012 ağustos ayı itibarıyla açıklanmamıştır.

Kazakistan dış ticaretinin yönü eski Sovyetler Birliği ülkeleri dışındaki ülkelere yönelmiştir. Bunda Kazakistan'ın dünyanın önde gelen ülkelerine gerçekleştirdiği petrol ihracatından elde ettiği yüksek gelir önemli rol oynamaktadır.

Çin Kazakistan'ın ihracatında %17,6 oranındaki payı ile birinci sıradadır. Çin'i %16,7 ile İtalya ve %7,7 ile Fransa takip etmektedir. Türkiye ise %3,3 pay ile Kazakistan ihracatında 9. sırada yer almaktadır.

Kazakistan, 2002 yılı Haziran ayında Rusya ile yılda 15 milyon ton petrolün Atrau-Samara boru hattından ve 2,5 milyon ton petrolün Mahaçkala-Novorossisk boru hattından ihracatını mümkün kılan bir anlaşmaya imza atmıştır. 2002 sonbaharında ise Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu (Caspian Pipeline Consortium-CPC) 28 milyon ton olan yıllık kapasitesini 67 milyon tona çıkarmayı planladığını açıklamıştır. Ayrıca 2002 yılında Kazakistan ve Rusya, Kuzey Hazar Denizi'ndeki uç tartışmalı petrol sahasının (Kurmangazi, Khavalinskoye ve Sentralnoye) ortak olarak geliştirilmesi üzerinde anlaşmaya varmıştır.

Kazakistan ve Çin arasında 2004 yılı Mayıs ayında Çin'e uzanan bir petrol boru hattının inşaatı üzerinde bir anlaşma imzalanmıştır. 2006 yılı Temmuz ayında işletmeye açılan 962 km uzunluğundaki boru hattı Kazakistan'ın Atasu bölgesinden başlayıp Çin'in Alaşankou bölgesinde bitmektedir. Söz konusu boru hattı projesi, Kazakistan tarafından geliştirilen birkaç boru hattı projesinden biri olup, ülkenin petrol ihraç kapasitesini önemli ölçüde artırmış ve ekonomik büyümeye önemli katkı sağlamıştır.

Rusya, Kazakistan'ın ithalatından en fazla pay alan ülkedir. Bunda iki ülke arasındaki ticareti kolaylaştırıcı uygulamalar ve anlaşmalar rol oynamaktadır. İki ülke arasındaki geçmişten gelen ticari ve siyasi bağlar günümüzde de korunmaktadır. 2010 yılında Kazakistan'ın da dahil olduğu Rusya-Beyaz Rusya gümrük birliği de ticarete büyük önem taşımaktadır. Rusya, Kazakistan'a petrol ve petrol ürünleri, gıda sanayi ürünleri ve gıda ham maddeleri, makine ve ekipman, motorlu taşıt araçları tedarik eden başlıca ihracatçı olma özelliğini korumaktadır.

Kazakistan'a ihracatta %37,8 pay ile Çin, %9,5 pay ile Almanya ve %7,3 pay ile Ukrayna önde gelen ülkeler olup Türkiye %3,7 pay ile 5. sırada yer almaktadır.

Not: Rusya Federasyonuna ait 2011 yılı dış ticaret istatistikleri 2012 ağustos ayı itibarıyla açıklanmamıştır.

► Dış Ticaret Politikası ve Vergiler

Tarifeler ve Diğer Vergiler

DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE VERGİLER

Kazakistan, dış ticarete liberalizasyon yönünde çeşitli adımlar atmaya 1994 yılında başlamıştır. Buna bağlı olarak tüm ithalat kotaları feshedilmiş, ithalat ve ihracat tarifeleri indirilmiştir. Kazakistan dış ticareti ülkenin beklenen Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyeliği ile birlikte daha dışa açık bir hale gelecektir. Ancak, DTÖ üyeliğinin Rusya ile birlikte 2010 yılında gerçekleşmesi beklenmekte iken, Kazakistan, Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki Gümrük Birliği Anlaşmasına dahil olmak için DTÖ'ye üyelik müzakerelerine 2009 Haziran'ında ara vermiştir.

Tarifeler ve Diğer Vergiler

Kazakistan'ın mevcut vergi rejimi 12 Haziran 2001 tarihli Vergi Kanunu'na dayanmaktadır. Söz konusu Kanun 1 Ocak 2002'de yürürlüğe girmiş olup, kanunda değişiklikler yapılmaya devam edilmektedir. Vergi Kanunu'nda en son değişiklik 29 Ekim 2008 tarihinde yapılmış olup, 1 Ocak 2009'da yürürlüğe girmiştir.

Ülkede faaliyet gösteren yabancı yatırımcıları ilgilendiren başlıca vergi türleri şöyledir:

- Kurumlar Vergisi,
- Gelir Vergisi,
- KDV,
- Kişisel Gelir Vergisi
- Sosyal Vergi
- Gümrük Vergi, Resim ve Harçları

Kazakistan'da faaliyet gösteren işadamlarının tabi olduğu diğer bazı vergi ve harçlar da bulunmaktadır. Bunlar özel tüketim vergisi, emlak vergisi, arazi vergisi, taşımacılık vergisi gibidir.

1 Ocak 2009'da yürürlüğe giren yeni Vergi Kanunu swap ve hedging işlemleri dahil olmak üzere finansal türevlere de vergi uygulaması başlatmıştır. Bu nedenle vergi mükelleflerinin söz konusu finansal işlemlerden elde ettikleri gelirleri yıllık toplam gelirleri içine katmaları gerekmektedir.

Türkiye ve Kazakistan arasındaki Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması kapsamında Türkiye için belirlenen stopaj vergisi oranı %10'dur.

Kazakistan'da vergi yılı, bir takvim yılından oluşmaktadır.

Kurumlar Vergisi

Aşağıdaki kuruluşlar Kurumlar Vergisine (kar vergisi olarak da geçmektedir.) tabii olup kurumlar vergisi oranı %20'dir.

- Kazakistan'da kayıtlı tüzel kişilikler,
- Kazak kaynaklarından gelir elde eden ya da faaliyetlerini devamlı işyeri oluşturmak sureti ile yürüten Kazakistan'da yerleşik olmayan tüzel kişilikler.

KDV

KDV oranı tüm işlemlerde standart olarak %12'dir. Ancak mal ihracatında ve bazı taşımacılık hizmetlerinde KDV %0'dır.

Gümrük Vergileri

Kazakistan'a ithal edilen mallara uygulanan gümrük vergileri ürünün türüne göre değişmektedir. Gümrük vergisi muafiyetleri sınırlı sayıda ürün grubu için söz konusudur. Söz konusu muafiyetler, yatırım mevzuatı çerçevesinde uygulanan muafiyetler ve yeraltı maden işleri ile ilgili muafiyetleri kapsamaktadır.

Gümrük vergileri %0 ila %30 arasında değişmektedir. Ortalama gümrük vergisi oranı yaklaşık %7,9'dur. Gümrük vergileri ortalamasının düşük olmasının esas nedeni ülkenin başlıca ticari partneri olan Rusya'ya (Avrasya Ekonomik Topluluğu Gümrük Birliği Anlaşması nedeni ile) muafiyet uygulanması ve diğer taraftan Rusya, Beyaz Rusya, Kırgızistan ve Tacikistan gibi BDT ülkelerine tercihli oranlar uygulanmasıdır.

Gümrük vergilerine ilave olarak, gümrük işlemleri sırasında 50 Euro tutarında bir gümrükten mal çekme harcı talep edilmektedir. Söz konusu harç, gümrük beyannamesinin esas sayfası ile ilgili işlemlerinin tamamlanması için tahsil edilmekte olup, her bir ilave sayfa için 20 Euro talep edilmektedir.

İhracatta bazı istisnalar haricinde (bazı hayvan deri ve postları, hurda metaller gibi) gümrük vergisi uygulaması bulunmamaktadır.

Gümrük Birliği

Rusya, Belarus ve Kazakistan arasında Gümrük Birliğine Gidilmesine ilişkin anlaşma 27.11.2009 tarihinde imzalanmıştır. Kırgızistan'ın da bu birliğe katılması beklenmektedir. Uygulamaya 1. Ocak 2010 tarihinden itibaren geçilmiştir. Bu suretle üç ülke arasında tüm gümrük oranları sıfırlanmaktadır.

Ortak Gümrük Tarife Oranları:

- *İnşaat malzemeleri ortalama yüzde 5
- *Gübre yüzde 5
- *Plastik yüzde 20
- *Yün yüzde 10
- *Pamuk yüzde 5.
- *Ayakkabı yüzde 15
- *Tekstil de ortalama yüzde 10

Tarife Dışı Engeller

Resmi mevzuata uyulduğu takdirde gümrüklerde herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Gümrüklerde her ülkeye eşit koşullar ve aynı kurallar uygulanmaktadır. Kazakistan çifte fatura uygulamasının önüne geçebilmek amacıyla tüm ithalatçıları gümrüklerde ICS Inspection and Control Services isimli bir kuruluşun kontrolünden geçmeye mecbur tutmaktadır. Bu uygulamaya göre gümrük vergi ve resimlerine tabii olacak matrahın tespiti için ithal edilen malın gümrük değeri ICS kontrolüne tabii olmakta ve ICS tarafından hesaplanmaktadır. Söz konusu prosedür ülkedeki tüm ithalatçıları için zorunlu bir uygulamadır.

Geçmişte fuarlarda sergilenmek üzere ihraç edilen malların ülkeye girişinde gümrük vergisi uygulaması söz konusu iken, halihazırda böyle bir uygulama bulunmamaktadır.

bulunmamaktadır.

Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

Kazakistan uluslararası standartlardan farklı olan Gosstandart (GOST) Standart sistemini benimsemiştir. İthal edilen pek çok üründe, GOST standartlarına uygunluk aranmaktadır. Kazak GOST sistemi ile ilgili standardizasyon, belgelendirme ve tüketici haklarının korunması hususlarından "Teknik Düzenleme ve Metroloji Komitesi-KAZMEMST" sorumludur. Kazakistan'da uygulanan standartlarla ilgili bilgi KAZMEMST'in aşağıdaki adresinden temin edilebilir.

Özünde Türk Standartlar Enstitüsü TSE'nin bir temsilciliği faaliyet göstermekte olup, standartlar hakkında buradan bilgi temin edilmesi de mümkündür. TSE temsilciliği aynı zamanda ülkedeki yatırımcı firmaların ISO sertifikası temininde de danışmanlık hizmeti vermektedir.

KAZMEMST
Astana, 473000, 76 Druzhba str.
Tel: + 7 3172 326887
Fax: + 7 3172 395066
E-mail: standart@memst.kz
http://www.memst.kz/index_en.html

Türk Standartlar Enstitüsü
Ntynsarina Str. No: 83 480035
Tel: +7 32 72 21 72 42
Faks: +7 32 72 25 25 76

► Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

Kazakistan Ekonomi Bakanı Sayın Zafer ÇAĞLAYAN'ın uygun görüşü ve Müsteşarlık Makamı'nın 13/04/2012 tarih ve 2012/365 sayılı Onayı ile 2012-2013 döneminde Hedef Ülkelerinden birisi olarak belirlenmiştir.

?

Türkiye- Kazakistan Dış Ticaret Değerleri (Milyon Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2000	118,7	346,4	-227,7	465,1
2001	119,8	90,3	29,5	210,1
2002	160,2	203,9	-43,7	364,0
2003	234,0	266,6	-32,6	500,6
2004	355,6	442,2	-86,6	797,8
2005	459,9	558,9	-99,0	1.018,8
2006	696,8	993,7	-296,9	1.690,6
2007	1.079,9	1.284,0	-204,2	2.363,9
2008	890,6	2.332,0	-1.441,4	3.222,6
2009	633,4	1.348,9	-715,5	1.982,3
2010	819,9	2.464,3	-1.644,4	3.284,2
2011	948,2	3.020,4	-2.072,1	3.968,7
2011*	445,1	1.642,8	-1.197,8	2.087,9
2012*	5,3,3	1.668,3	-1.165,0	2.171,6

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

*: Ocak-Haziran

Türkiye'nin Kazakistan'a ihracatı 1995-1998 yılları arasında sürekli artış göstermiştir. Uzak Doğu Asya'da 1998 yılında yaşanan ekonomik ve finansal krizin olumsuz etkileri neticesinde Kazakistan'a ihracatımızda 1999 yılında bir önceki yıla göre %55 oranında daralma olmuştur. Bunun başlıca sebebi dış ticareti büyük ölçüde Rusya Federasyonu'na bağlı olan ülkenin krizden olumsuz etkilenmesi ve Rus malı ürünlerin Türk ürünlerine kıyasla ucuzlaması sebebiyle Rus ürünlerinin daha fazla tercih edilir hale gelmiş olmasıdır. Ülkeye ihracat, 2000 yılından itibaren artmaya başlamıştır. Ülkeye ihracatımız 214,3 milyon \$ olan 1998 yılı seviyesini ancak 2003 yılında aşabilmiştir. 2007 yılında 1 milyar \$'ı aşan ihracatımız, Kazak ekonomisinde gözlenen talep daralmasının etkisi ile 2008 yılında %17,5 oranında gerileyerek 891 milyon \$ olmuştur. Diğer yandan ülkeden 2008 yılında gerçekleşen ithalatta 2007 yılına göre %81,6 oranında önemli bir artış söz konusu olmuştur. İthalattaki artış büyük ölçüde ham madde ithalatındaki artıştan kaynaklanmaktadır.

Küresel mali krizin etkilerinin dış ticaretimizde gözlenmeye başladığı 2008 yılı sonundan itibaren ülke ile ticaretimizde bir gerileme olmuştur. 2009 yılı itibarı ile Türkiye'nin ülkeye ihracatı bir önceki yıla göre %28,8 düşerken, aynı dönem itibarı ile ithalatta ise bir önceki yıla göre %95 oranında gerileme olmuştur. 2010 yılında bir önceki yıla göre ihracatımız %29,4, ithalatımız ise %82,8 oranında artış göstermiştir. 2011 yılında ise ihracatımız bir önceki yıla göre %15,6 artış kaydederek 948,2 milyon dolar ithalatımız ise %22,6 artarak 3.020,4 milyon dolara ulaşmıştır. Kazakistan 2011 yılında Türkiye'nin ihracatında 29., ithalatında ise 27. sırada yer almaktadır.

?

Türkiye'nin Kazakistan'a İhracatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

Ürün	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Grup	Özellikler	2009	2010	2011
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallere kaplama metallere)	36,70	61,43	126,34
8906	Diğer gemiler (savaş gemileri ve kurtarma gemileri dahil, kürekli olanlar hariç)	0	0	38,42
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fibre	23,79	33,13	33,34
3916	Plastikten monofiller, ince ve kalın çubuklar ve profiller (enine kesitinin en geniş yeri > 1mm)	16,15	27,35	32,05
5702	Dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden diğer yer kaplamaları	23,54	37,83	28,40
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler	9,03	17,92	23,71
3917	Plastikten hortumlar, borular ve bağlantı elemanları (manşon, nipel, dirsek, flanşlar, vb.)	30,54	18,05	19,86
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	8,71	10,18	16,59
6109	Tişörtler, fanilalar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (örme)	6,00	19,45	16,01
8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	5,44	8,83	14,64
8437	Tohum, hububat, kuru baklagilleri temizleme, tasnif etme ayıklama ve öğütmeye mahsus makina ve cihaz	22,00	19,68	14,48
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelik	15,92	13,73	12,64
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, ku)	9,03	8,62	12,40
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	11,42	13,74	12,40
3925	Plastikten inşaat malzemesi	11,31	13,89	12,19
8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	9,71	12,48	12,12
8302	Adi metallere donanım, tertibat vb. Eşya (mobilya, kapı, pencere, bavul, askılık vb için)	5,95	9,51	10,78
8502	Elektrik enerjisi üretim (elektrojen) grupları ve rotatif elektrik konvertörleri	7,38	11,80	10,02
8454	Metalürjide veya metal dökümhanelerinde kullanılan tav ocakları, döküm potaları, külçe kalıpları ve	0,05	0,01	10,01
6302	Yatak çarşafı, masa örtüleri, tuvalet ve mutfak bezleri	8,26	8,11	9,86
8702	10 veya daha fazla kişi taşımaya mahsus (sürücü dahil) motorlu taşıtlar	1,18	1,25	9,73
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. Eşya (örme)	3,17	7,40	8,28
3401	Sabunlar, yüzey aktif organik ürünler ve müstahzarlar	8,36	9,57	8,20
6108	Kadın ve kız çocuk için kombinezon, jüp veya jüpon, slip ve külot, gecelik, pijama, lizöz, bornoz vb	3,80	10,06	8,02
1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	9,21	7,36	7,68
5407	Sentetik filament ipliklerinden dokunmuş mensucat	4,59	11,88	7,57
9405	Diğer aydınlatma cihazları, ışıklı panolar, ışıklı tabelaları ve benzer eşya ve bu eşyanın aksam ve	7,64	7,62	6,95
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüz)	3,23	6,39	6,93
6203	Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve sort (yüzme kıy	2,65	7,74	6,88
6104	Kadın ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, etek, pantolon, tulum ve sort (örme)(yüz	2,09	6,15	6,76
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	2,87	3,46	6,48
6802	Yontulmaya veya inşaat elverişli işlenmiş taşlar (kayagan taşı hariç), mozik için küp şeklinde taş	7,38	4,68	6,38
3208	Esası sentetik polimerler veya tabii polimerler olan, susuz bir ortamda eriyen veya dağılan boya ve	8,64	8,57	5,98
3920	Plastikten diğer levha, plaka, şerit, film, folye (gözeneksiz)	2,65	5,02	5,70
3402	Yıkama, temizleme müstahzarları (sabunlar hariç)	2,95	5,22	5,68
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontro	12,68	6,38	5,61
8710	Tanklar ve diğer zırhlı savaş taşıtları (motorlu) (silahla donatılmış olsun olmasın) ve bunların aks	0	0	5,24
7008	Çok katlı yalıtım camları	3,27	2,74	5,17
7604	Aluminyumdan çubuklar ve profiller	3,30	3,48	5,13

8481	Borular, kazanlar, tanklar, depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler (vanalar) ve ben	3,49	4,97	5,09
	Genel toplam	633,44	818,90	948,29

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Türkiye'nin Kazakistan'dan İthalatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

Gtip	Ürün Adı	2009	2010	2011
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	389,4	1.078,4	1.024,9
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	472,4	516,3	819,9
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	221,7	409,5	563,4
7601	İşlenmemiş alüminyum	33,0	109,3	156,7
7901	İşlenmemiş çinko	89,1	138,3	155,4
1001	Buğday ve mahlut	69,8	115,0	110,8
7204	Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları veya bunların eritilmesi ile elde edilmiş kü	12,8	39,3	81,6
7801	İşlenmemiş kurşun	6,1	35,5	54,2
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	0,0	0,9	8,7
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	0,0	0,0	7,6
2503	Her nevi kükürt (süblime, presipite ve koloidal kükürt hariç)	3,3	5,3	6,4
0504	Hayvan bağırsak, mesane ve midesi (taze, soğutulmuş, dondurulmuş, tuzlanmış, salamura, kurutulmuş ve	5,5	4,2	5,8
7602	Alüminyum döküntü ve hurdaları	1,1	3,7	4,4
7202	Ferro alyajlar	0,0	0,0	3,6
4104	Siğir (buffalo dahil) ve at cinsi hayvanların dabaklanmış veya crust (arakurutmalı) post ve derileri	0,4	1,8	3,0
7408	Bakır teller	9,8	0,0	3,0
5201	Pamuk (karde edilmemiş veya penyelenmemiş)	1,2	3,3	1,7
2836	Karbonat; peroksikarbonat; amonyum karbomat içeren ticari amonyum karbonat	0,0	0,0	1,7
0303	Balıklar (dondurulmuş)	0,0	0,0	0,8
5202	Pamuk döküntüleri	0,0	0,0	0,8
7405	Bakırın ön alaşımları (kupro alyajlar)	0,0	0,3	0,7
4101	Siğir (bufalo dahil) ve at cinsi hayvanların ham post ve derileri	0,1	1,1	0,5
4106	Diğer hayvanların dabaklanmış veya crust (ara kurutmalı) post ve derileri	0,1	0,1	0,4
3202	Debagatte kullanılan sentetik organik ve anorganik maddeler ve müstahzarlar	0,3	0,5	0,4
2933	Sadece azotlu heterosiklik bileşikler	0,0	0,0	0,3
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	0,0	0,0	0,3
5205	Pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) (ağırık itibariyle pamuk oranı \geq %85 ve perakende olarak satılacak)	0,3	1,5	0,3
4103	Diğer ham post ve deriler	0,1	0,2	0,2
4105	Koyun ve kuzuların dabaklanmış veya crust (ara kurutmalı) derileri	0,1	0,3	0,2
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	0,0	0,0	0,2
7402	Rafine edilmemiş bakır; elektrolitik rafine için bakır anotları	0,0	0,0	0,2
5802	Havlü nevi buklemi mensucat ve tuftedilmiş mensucat	0,0	0,0	0,2
7304	Demir (dökme demir hariç) ve çelikten ince ve kalın borular ve içi boş profiller (dikişsiz)	0,0	0,0	0,2
8437	Tohum, hububat, kuru baklagilleri temizleme, tasnif etme ayıklama ve öğütmeye mahsus makina ve cihaz	0,0	0,0	0,1
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelik	0,0	0,0	0,1
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, ku	0,0	0,0	0,1
5105	Yün, ince veya kaba hayvan kılları (kardeli/taranmış)	0,0	0,0	0,1

2508	Diğer killer, andaluzit, siyanit ve silimanit, mülit, şamot ve dinas toprakları	0,1	0,2	0,1
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	0,0	0,0	0,1
8422	Bulaşık, şişe vb yıkama ve kurutma makinaları, şişe, kutu çuval vb doldurma, etiketleme makinaları,	0,1	0,0	0,1
	Genel toplam	1.348,90	2.470,97	3.020,43

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

Kazakistan ile Türkiye arasındaki ticaretin altyapısını oluşturan anlaşma ve protokoller aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

İki Ülke Arasındaki Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller

Anlaşma Adı	İmza Tarihi	Resmi Gazete Tarihi
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması	01.05.1992	07.09.1995
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	01.05.1992	11.02.1995
Karma Ekonomik Komisyon Kurulmasına Dair Protokol	02.09.1993	
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	15.08.1995	08.11.1996
Uzun Vadeli Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	10.09.1997	10.05.2000
Uzun Vadeli Ticari ve Ekonomik İşbirliği Programı ve İcra Planı	13.12.2007	20.03.2008
KEK IV. Dönem Toplantısı Protokolü	25.08.2006	12.03.2007
KEK V. Dönem Toplantısı Protokolü	06.05.2008	08.09.2008

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı

İhracat Potansiyeli Olan Başlıca Sektörler

Sanayi Ürünleri

- İnşaat Malzemeleri
- İnşaat ve Maden Makineleri
- Oto Yan Sanayi Ürünleri
- Gıda İşleme ve Paketleme Makineleri
- Ambalaj Malzemeleri
- Tıbbi Cihazlar ve İlaçlar
- Mobilyalar
- Elektrikli makineler
- Kablo ve teller
- Hazır giyim
- Hijyenik kağıt ürünleri
- Temizlik malzemeleri

Tarım ve Gıda Sanayi Ürünleri

- Meyve ve Sebze Suyu Konsantreleri
- Konserve Meyve ve Sebzeler
- Deniz Ürünleri
- Unlu Mamuller, Makarnalar
- Çay
- Margarın
- Bulgur, İrmik
- Zeytinyağı ve fraksiyonları
- Tavuk ve Tavuk Ürünleri
- Dondurmalar
- Şekerli ve Çikolatalı Mamuller

- Maydara
- Salça

Türkiye-Kazakistan Yatırım İlişkileri

Kazakistan, ülkemizin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri içinde en fazla yatırımlarının bulunduğu ülkelerden biridir.

Kazakistan Yatırım Ajansı verilerine göre 2011 yılında ülkeye giren doğrudan Türk yatırımları 119,2 milyon \$ düzeyindedir. 1993-2011 yılları arasında ülkeye giren doğrudan Türk yatırımlarının toplam tutarı ise 1,8 milyar \$'dır.

Ülkedeki Türk şirketlerinin faaliyetleri ticaret, telekomünikasyon, otel işletmeciliği, süpermarket işletmeciliği, müteahhitlik, petrol ürünleri ve gıda imalatında yoğunlaşmıştır. Türkiye, Kazakistan'ın maden çıkarma sektöründe faaliyet gösteren 10 büyük yatırımcı ülkeden biridir.

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı-TPAO, ülkedeki en büyük Türk yatırımcısıdır. TPAO, Kazakoil ile ortaklaşa kurulan Kazakturmunay-KTM isimli şirketin çoğunluk hissesine sahiptir. Şirket 1994-1997 yılları arasında 272,9 milyon \$ tutarında yatırım yapmıştır. Bu şirkette günde 5000 varil ham petrol üretilmektedir.

Okan Holding Kazakistan'da otel işletmeciliği, gıda üretimi, pazarlama, inşaat ve finans alanlarında faaliyet göstermekte olup; ülkeden Tacikistan, Kırgızistan, Rusya ve Ukrayna'ya ihracat yapmaktadır.

Telekomünikasyon alanında Türkcell, K'cell ile ortaklık oluşturmuş olup Kazakistan'ın önemli GSM operatörleri arasındadır.

Ahşel İnşaat Almatı Ankara Otelini ve Astana'da iş ve alışveriş kompleksini tamamlamış ve bunların işletmeciliğini sürdürmektedir.

Koç grubu ortağı Butya ile dördü Almatı'da, biri Astana'da, biri Karaganda'da, biri Çimkent`te olmak üzere yedi büyük alışveriş merkezi açmıştır.

Anadolu grubu iki bira fabrikası ve bir Coca-Cola fabrikası ile Kazakistan'da 2000 kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır.

Turkuaz şirketler grubu Kazakistan'ın 10 bölgesinde bulunan ofis, depo ve bayilikleriyle Kazakistan'ın en büyük dağıtım zincirini oluşturmakta olup, bünyesindeki 11 şirket ile gıda, temizlik, inşaat malzeleri ve kozmetik alanlarında faaliyet göstermektedir.

Türk müteahhitlik şirketleri de ülkede çok önemli projelere imza atmıştır. Türk firmaları ülkede Astana Uluslararası Havaalanı, Parlamento Binası, Cumhurbaşkanlığı Konutu, Regent Ankara Otel, Okan İntercontinental Astana, Çocuk Rehabilitasyon Merkezi, Ulusal Müze, Devlet Konukevi, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Astana İkiz Kuleler, GSM Telekomünikasyon altyapısı, Tengiz-Novorossiysk boru hattının Kazakistan bölümü gibi önemli projeleri tamamlamıştır. Bu projelerin yanı sıra çeşitli alışveriş merkezleri, otoyollar ve fabrika projeleri de tamamlanmıştır.

2011 yılında Türk firmaları tarafından Kazakistana yapılan yatırımlar 85 bin dolar imalar sanayi, 36 bin dolar otel ve restaurant işletmeciliği, 133 milyon dolar ise finans sektörüne yönelmiş durumdadır.

Ayrıca, Türk Eximbank, Kazakistan'a 55,7 milyon Dolarlık kısmi ticaret finansmanı, 184 milyon Dolarlık kısmi yatırım projelerine olmak üzere toplam 240 milyon Dolarlık kredi açmış ve kredi kullanımları tamamlanmıştır.

İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

Kazakistan, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri içinde halihazırda en elverişli iş ortamını sağlayan ülkedir. Ancak pazara giriş yapacak firmalarımızın Kazakistan'ın bir dönüşüm sürecinden geçmekte olduğunu, bu bakımdan ülkede çok çeşitli fırsatlar bulunmakla birlikte iş ortamını elverişsiz hale getiren bazı zorlukların da bulunduğu gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Bu zorluklar bürokrasinin fazla olması, yasal altyapının henüz tamamlanmamış olması ve bu nedenle mevzuatta sık değişikliklerin yaşanması, ülkede uluslararası iş kültürünün henüz yeterince yerleşmemiş olması v.b. gibidir. Ülkeye ihracat gerçekleştiren ya da ihracatta bulunmayı hedefleyen üretici firmalarımızın rekabetin yoğun olduğu bu pazarda uzun vadede kalabilmek için üretim faaliyetine geçmeleri gerekebilecektir. Ülkede üretilen mallar ihtiyacı karşılayacak yeterlilikte değildir. İthalata bağımlı bir dış ticaret yapısına sahip olan ülke, üretimde çeşitliliğin sağlanmasını teminen özellikle tüketim malları üretimini teşvik edici yönde uygulamalar yürütmektedir.

Taşımacılıkla ilgili sorunlar Türkiye-Kazakistan ticari ilişkilerinin gelişimi önündeki en önemli sorundur. İki ülke arasındaki uzaklık nedeni ile taşımacılık maliyetleri ülkeye ihracat sırasında ortaya çıkan maliyetlerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ayrıca ülkenin sahip olduğu geniş topraklar nedeni ile ülke içi taşımacılık da fiyatlandırmada büyük paya sahiptir. Ülke içi taşımacılık, ülkenin çok geniş topraklara sahip olması, kentlerin birbirine çok uzak mesafelerde konumlanması ve karayollarında tesis bulunmaması nedeni ile zordur. Demiryolu ve karayolu ulaşım hatlarının rehabilite edilmesi ve kombine taşımacılığın geliştirilmesi taşımacılıkla ilgili sorunların aşılmasında etkili olacaktır. Kazakistan'ın uzak bir pazar olması ve ayrıca ülke içindeki taşımacılığın da zor olması nedeni ile ülkede iş yapacak işadamlarımızın depo buldurması arz sürekliliği açısından gerekli görülmektedir.

Kazakistan'ın imzalamış olduğu Bağımsız Devletler Topluluğu Gümrük Birliği Anlaşması çerçevesinde Rusya Federasyonu, Beyaz Rusya, Kırgızistan ve Tacikistan menşeli ürünlerin ülkeye girişinde gümrük

vergisi muafiyeti bulunmaktadır. BDT Gümrük Birliği Anlaşması'na taraf ülkelere sağlanan söz konusu avantaj ülkemiz ürünlerinin rekabet edebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Kazakistan'ın ayrıca Ukrayna, Moldova, Özbekistan ve Türkmenistan ile tercihli ticaret anlaşmaları bulunmakta; bu ülkelerden ithalata da gümrük vergisi muafiyetleri tanınmaktadır.

Resmi mevzuata uyulduğu takdirde gümrüklerde herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Gümrüklerde her ülkeye eşit koşullar ve aynı kurallar uygulanmaktadır. Kazakistan çifte fatura uygulamasının önüne geçebilmek amacıyla tüm ithalatçıları gümrüklerde ICS-Inspection and Control Services isimli bir kuruluşun kontrolünden geçmeye mecbur tutmaktadır. Bu uygulamaya göre gümrük vergi ve resimlerine tabii olacak matrahın tespiti için ithal edilen malın gümrük değeri ICS kontrolüne tabii olmakta ve ICS tarafından hesaplanmaktadır. Söz konusu prosedür ülkedeki tüm ithalatçıları için zorunlu bir uygulamadır. Gümrüklere ibraz edilmesi gerekli başlıca belgeler; fatura, nakliye belgeleri, gerekli standart belgeleri ve ithalat beyannamesidir. İthalat beyannamesi belgesi, ICS kontrolü için ithalatçı tarafından ibraz edilmesi gereken bir belge olup, ibraz edilememesi halinde gümrüklerde beklemeler yaşanmaktadır.

Geçmişte fuarlarda sergilenmek üzere ihraç edilen malların ülkeye girişinde gümrük vergisi uygulaması söz konusu iken, halihazırda böyle bir uygulama bulunmamaktadır.

Ülkemiz menşeli ürünlerin Kazak pazarında olumlu bir imajı bulunmaktadır. Türk malı ürünler kaliteli mallar olarak tanınmakta olup, orta ve üst-orta sınıfa hitap etmektedir. Türk ürünlerinin hâlihazırda olumlu imajının ülkede yürütülebilecek tanıtım faaliyetleri ile güçlendirilmesinde yarar görülmektedir. Bu bakımdan başta ihtisas fuarları olmak üzere ülkede düzenlenen fuarlara katılım önem taşımaktadır.

Bürokrasinin ağır işlenmesi ülkede iş yapan Türk işadamlarınca önemli bir sorun olarak ifade edilmektedir.

Ticareti düzenleyen hukuki altyapıda yetersizlikler gözlenmekte olup mevzuat hala gelişim aşamasındadır. Diğer taraftan ülkede faaliyet gösteren işadamlarının ülke koşullarına ve yasalara uygun hareket etmeleri halinde herhangi bir sorun yaşanmamaktadır.

Kazakistan'da kullanılmakta olan ödeme yöntemlerinden poliçe kullanımı yaygın olmayıp, mevzuatta çok yeni bir geçmişi bulunmaktadır. Çek kullanımı da mevzuatta yeri olmakla birlikte, yaygınlaşmamıştır. Senet kullanımı da sınırlı düzeydedir.

Ödemelerde peşin ödeme ya da akreditifin tercih edilmesi gerekmektedir. Kazak işadamları genellikle peşin ödeme yöntemini kullanmayı tercih etmektedir. Bankacılık sisteminde yaşanan gelişmeler paralelinde gelişmesi ile birlikte akreditif kullanımı da yaygınlaşmaya başlamıştır.

Bankalararası para transferlerinde gerçek kişiler ve şahıs şirketleri için sınırlamalar bulunmakla birlikte, şirketler için herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Para transferinde sözleşme şartı ve fatura aranmaktadır. Bu koşulların yerine getirilmesi halinde bankalar arası para transferi rahatça gerçekleştirilebilmektedir. Elden para transferinde ise zorluklar bulunmaktadır. Elden para transferinde tüm vergilerin ödendiğini ve paranın yasal olarak kazanıldığını gösteren belgelerin ibrazı zorunludur.

Pazarda rekabet edebilmenin ve tutunabilmenin ön koşulu nakliye, servis ağı ve garanti koşullarının sağlanabilmesidir. Bu nedenle bazı sektörlerde faaliyet gösteren firmalarımız, bir süre pazarı tanıdıktan sonra ihracat yerine pazarda üretime geçmeyi tercih edilmektedirler. Bu durum pazardaki en önemli rakiplerimiz durumunda olan Çin ve Rusya ile rekabette avantaj sağlamaktadır. Gıda işleme, paketleme, şişeleme, makine, inşaat malzemeleri üretimi alanlarında ülkede üretim olanakları bulunmaktadır. Burada dikkat çekilebilecek diğer bir hususta Kazak Hükümeti, imalat sanayi üretimine geçişin sağlanması için çeşitli üretim teşvikleri sağlamaktadır. Yarı mamullerin Kazakistan'a getirilip ülkede monte edilmesi, mamul haline getirilmesi de üretim faaliyeti sayılmakta ve teşvik edilmektedir.

Ticari ilişkilerin tesisinde Kazak iş ve siyaset çevreleri ile iyi ilişkiler olumlu sonuçlar yaratmaktadır. Bu bakımdan pazara giriş yapacak firmaların iyi bir yerel ticari ortakla çalışması, ülkede iş yapmak için önemli bir avantaj sağlayan bir ilişkiler ağına sahip olmayı da beraberinde getirdiği için faydalı olacaktır. Ancak ülkede iyi bir yerel ticari ortak bulmak konusunda firmalarımız zorlanmaktadır. Güvenilir bir ticari ortak arayışında olan firmalarımızın T.C. Astana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği ve ülkede başarılı olmuş firmalar ile irtibata geçmesi yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kazakistan pazarına giriş yapacak firmaların pazarı önceden etüd ederek pazara yönelmeleri, Kazak-Türk İşadamları Derneği, Kazakistan Yatırımları Geliştirme Ajansı (Kazinvest), ülkedeki Sanayi ve Ticaret Odaları gibi kuruluşlar ve T.C. Astana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği ile temasa geçerek bilgi almaları ve doğru ticari ortaklarla çalışmak için araştırma yapmaları tavsiye edilmektedir.

Kazakistan'da yerleşik Türk firmaları arasında halihazırda işbirliğinin geliştirilerek ileriye götürülmesi Türkiye'nin Kazakistan pazarındaki varlığını güçlendirecektir. Ülke ile ticari ilişkilerimizin geliştirilmesi, ülkedeki artan rekabet ortamında firmalarımızın rekabet edebilirliğinin sağlanması bakımından tanıtım faaliyetleri büyük önem arz etmektedir. Zira, ülkedeki en önemli rakiplerimiz olan Çin ve Rusya başta olmak üzere Uzakdoğu ülkeleri ve batılı ülkeler pazardaki yoğun tanıtım faaliyetleri ile dikkat çekmektedir. Kazakistan'da faaliyette bulunan işadamlarımız Türk ürünlerinin sergileneceği daimi bir sergi salonunu da içeren bir Merkez oluşturularak, ülkemiz ürünlerinin ve Türkiye'nin sürekli tanıtımının sağlanmasının faydalı olacağını dile getirmektedir. Ancak, söz konusu daimi sergide sergilenecek ürünlerin uluslararası standartlarda ürünler olması; serginin yanı sıra gelen ziyaretçilere ürünün üreticisi hakkında iletişim bilgileri ve diğer gerekli bilgileri ve gerektiğinde randevu alınmasını sağlayacak nitelikli personel istihdam edilmesi isabetli olacaktır.

Pazar ile İlgili Bilgiler

Dağıtım Kanalları

Ülkedeki dağıtım kanalları 2000'li yıllarda çeşitlenmiş ve gelişmiştir. Pazarlanacak ürünün özelliklerine ve sektörün yapısına göre ülkede çeşitli dağıtım seçeneklerinin kullanılması mümkündür. Ülke çapında bir dağıtımçı ya da acenta ile; bölgesel dağıtımçı ya da acenta ile çalışılması; ya da ürünlerin bir depodan doğrudan satılması mümkündür. Dağıtım kanalları hala kapsamlı eğitim ve hizmet desteği ihtiyacı içindedir.

Kazakistan'ın nüfusu ülkenin güneydoğusundaki ve kuzeyindeki iki coğrafi bölgede yoğunlaşmıştır. Bu bölgelerde ortalama gelir düzeyi ülkenin diğer bölgelerine kıyasla daha yüksektir. Söz konusu bölgeler güneydoğudaki Almatı, Güney Kazakistan ve Zhambyl bölgeleri ve kuzey/kuzeydoğudaki Akmola, Karaganda, Köstenay, kuzey Kazakistan, Pavlodar ve Doğu Kazakistan bölgeleridir. Adı geçen bölgelerde ortalama gelir düzeyi diğer bölgelere göre yüksek düzeydedir. Petrol yönünden zengin batı bölgesindeki şehirler de ekonomik gelişme göstermektedir.

Ürünlerin dağıtımından sorumlu olacak ticari partnerin seçiminde azami düzeyde dikkat gösterilmesi gerekmektedir. Olası partnerin piyasadaki ünü ve önceki işleri gözden geçirilmelidir. Taraflar arasında güven oluşturuluncaya kadar gayri kabili rücu (geri dönülemez) akreditifle tahsilatın güvence altına alınmasında fayda görülmektedir.

Tüketici Tercihleri

Kazak tüketicilerinin tüketim tercihlerinde 4-5 yıl öncesine kadar ürünlerin fiyat düzeyi daha fazla etkili olurken, günümüzde Kazak ekonomisinin olumlu gidişatı ve pazardaki gelişme paralelinde kalite ön plana çıkmaya başlamıştır. Kazak tüketicisinin kalite bilinci yüksek düzeydedir. Tüketiciler özellikle son teknoloji, yeni çıkan ürünlere ilgi duymaktadır. Kazak pazarında özellikle tüketim malları sektöründe başarı sağlayabilmek için tüketici tercihlerinin anlaşılması önem taşımaktadır. Bu bakımdan rekabetin yoğun olduğu bir pazar olan Kazak pazarının firmalar tarafından ayrıntılı bir biçimde araştırılması gerekmektedir.

Tüketiciler genellikle ürünleri küçük ambalajlarda ve ihtiyaç paralelinde satın almayı tercih etmektedir. Aylık toptan alışveriş alışkanlığı henüz tam olarak yerleşmemiş durumda olup, belirli bir düzeyin üzerinde gelire sahip aileler aylık alışveriş yapmayı tercih etmektedir. Geçmişte alışverişlerin büyük bölümü açık pazarlardan yapılırken, günümüzde süpermarketlerden ve büyük mağazalardan alışveriş de yaygınlaşmaya başlamıştır.

Kazak pazarına yeni ürünler hızla giriş yapmaktadır. Kazak tüketiciler, yeni çıkan ürünleri takip etmekte ve tüketmektedir. Kazak halkının okuma-yazma oranı yüksek düzeydedir. Diğer taraftan lisans ve yüksek lisans öğrenimini tamamlamış kişi sayısı da yüksek düzeydedir. Bu nedenle halkın özellikle gazete ve dergi okuma oranı yüksek olup, gazetelerde çıkan haberler tüketim alışkanlıkları üzerinde etkili olabilmektedir.

Tarım ve Gıda Sanayi Ürünleri: Kazakistan tarım ürünlerinin net ihracatçısı bir ülke olup, dünyanın en fazla hububat ihraç eden ülkesidir. Bununla beraber ülke, işlenmiş gıda ürünlerinde net ithalatçı olup, 2007 yılında 200 milyon \$'lık gıda ürünleri dış ticaret açığı vermiştir. Gıda işleme sanayi ülke sanayinde önemli bir yere sahiptir. 2008 yılında gıda işleme sanayinin imalat sanayindeki payı % 22 olmuştur. Hanehalkı gelirlerindeki artışla birlikte gıda harcamalarının toplam harcamalardaki payı yıldan yıla düşüş göstermiştir.

Tüketim Harcamaları

	2008a	2009 a	2010 a	2011b	2012c	2013c
Gıda, içecek ve tütün tüketim harcamaları (milyon \$)	25.017	23.550	28.607	33.900	37.763	43.772
Gıda, içecek ve tütün ürünlerinin hanehalkı harcamalarındaki payı (%)	43,9	43,9	43,9	43,7	43,7	43,3
Et tüketimi (kişi başına kg)	67,0	65,0	65,7	66,4	66,7	67,9
Meyve tüketimi (kişi başına kg)	36,6	38,6	42,1	45,5	48,5	51,8
Sebze tüketimi (kişi başına kg)	157	157	159	162	164	166
Süt tüketimi (kişi başına litre)	274	273	281	287	290	295
Kahve tüketimi (kişi başına kg)	1,4	1,5	1,6	1,9	2,1	2,1
Çay tüketimi (kişi başına kg)	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4

Kaynak: Economist Intelligence Unit

Başta şekerlemeler, kekler ve cipsler olmak üzere işlenmiş gıda ürünlerine olan talep artmaktadır. Hazır gıdalara olan talep de giderek artmaktadır. Yüksek kaliteli, ithal kırmızı ve beyaz et talebi de artmaktadır.

Diğer tarafta ülkenin gıda sanayi uygulanan ithal ikameci politikalar sayesinde her geçen gün gelişmektedir. İşlenmiş kırmızı et ve beyaz ete olan talep hayvansal ürünler ithalatını artıracaktır. Bu alanda artan talep ayrıca üretici firmaları gıda işleme ve paketleme makine ve ekipmanları ithal etmeye

de yonerecektir. Süt üretimini üretimi de genişletmektedir. Süt işleme tesislerini yeni teknolojilerle yatırımlara ihtiyacı bulunmaktadır. Ülkede tüketilen süt ürünlerinin büyük bir bölümü ithal edilmekte olup, mevcut üretim açığının kapatılması için bu alanda yeni yatırımcılar için pazar giriş fırsatları bulunmaktadır.

İçecek sektöründe yabancı çok uluslu şirketlerin rolü her geçen gün artmaktadır. Üretim maliyetlerinin giderek düşmesi ile ülkenin içecek ithalatı azalmaktadır. İçecek sektöründe lider üretici Coca-Cola Export Corporation (İngiltere), Efes (Türkiye) ve Kazak şişeleme şirketi Tonus (aynı zamanda ülkenin en önemli gazlı içecek üreticisidir.) ortak girişimi ile kurulan CCAB firmasıdır. Şirket, Almatı'daki mevcut şişeleme tesisinin yenilenmesi için yaklaşık 20 milyon \$'lık yatırımda bulunmuştur. Ülke genelinde bir dağıtım ağı kurmuş olan firma, Rusya'dan içecek ithalatı gerçekleştirmektedir. Gazlı içecekler, maden suyu ve meyve suyu üretimi yapan daha küçük ölçekli işletmeler de bulunmaktadır. Bu işletmeler üretimde ithal tatlandırıcı katkı maddeleri ve renklendirme malzemeleri kullanmaktadır. Maden suyu alkolsüz içecekler arasında en fazla tüketilen ürün olup, üretimi artmaktadır. Alkollü içecek sektöründe de önemli büyüme potansiyeli bulunmaktadır.

Diğer Tüketim Malları: Kazak tüketicilerin marka farkındalığı yüksektir. İthal mallar yüksek fiyatlardan satılmaktadır. Kazakistan, tüketim mallarının büyük çoğunluğunda yerli üretim, talebi karşılayamadığı için ithalata bağımlıdır.

Tüketici kredilerine erişimin kısıtlanması sebebiyle 2009-2013 yılları arasında tüketim mallarına talep artış hızında bir yavaşlama öngörülmektedir. Ancak ekonomideki düzelme paralelinde tüketim harcamalarının eski seviyelerin üzerine çıkması beklenmektedir. Yerli üretim altyapısının yeterli düzeyde olmayışı nedeni ile ithal mallarına yönelik yüksek talep devam edecektir.

Reklam ve Promosyon

Yazılı ve görsel basın Kazakistan piyasasındaki en yaygın reklâm araçlarıdır. Kazak tüketicileri tüketim yaparken genellikle içeriği ağırlıklı olarak reklâmlardan oluşan günlük gazetelere başvurmaktadır. Rusça olarak yayımlanan haftalık "Karavan" gazetesi bunlar içinde en yaygın olarak takip edilen gazetedir. Bir ürünün ülkede yaygın olarak tanınması için söz konusu gazetede tanıtımının yapılması gerekmektedir. Karavan, 550 000 tiraja sahip olup, yaygın tüketim mallarının tanıtımını yapmaktadır. Karavan'ın yaklaşık 350 000 adedi posta kutularına ücretsiz olarak bırakılmaktadır. Her tür ürün grubunun reklâmını yapan Karavan, cm2 üzerinden ücret almaktadır (cm2'si yaklaşık 6\$). Karavan gazetesi gibi tüm tüketim malları gruplarının tanıtıldığı gazetelerin yanı sıra sektörel gazeteler de vardır. Örneğin bunlardan Kalyosa otomotiv sektörü, Krişa emlak satışları, Plus inşaat malzemeleri sektörü ile ilgili tanıtımlara yer vermektedir. Rusça yayımlanan ve iş çevrelerine yönelik güncel ekonomik, politik makaleler ve iş yönetimi makaleleri içeren haftalık "Panorama" gazetesi de reklam ve tanıtım ilanlarının yayımlanabileceği bir gazetedir. İngilizce olarak yayımlanan "Almaty Herald", "Central Asia Times" ve "Kazakhstan Monitor" gazeteleri de ülkedeki yabancı topluluklar tarafından geniş çapta okunan yayınlardır. Televizyon reklamları da tüketiciler üzerinde etkiye sahiptir. Almatı'daki belli başlı televizyon kanalları, ülke genelinde yayın yapan ORT, Khabar, KTK ve 15 büyük şehirde yayın yapan Channel 31'dir.

Radyo, billboard ve şehir taşımacılığı (otobüs ve tramvay üzerinde) üzerinden yapılan reklamlar da etkili olmaktadır.

Yaygın tüketim ağına sahip tüm ürünlerin pazarlanmasında gazete ilanlarına, TV, radyo reklamlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Reklam maliyetleri radyolarda dakika başına yaklaşık 250 \$, televizyonlarda yaklaşık 2 500 \$'dır. Billboardlar ise aylık 1 000 \$'a kiralanabilmektedir. Billboard anlaşmaları genellikle 6 ay ila 1 yıl için yapılmaktadır.

Ülkede düzenlenen uluslararası nitelikteki fuarlar hakkında bilgiye T.C. Astana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliğinden veya <http://www.auma.de> adresinden ulaşılabilmektedir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Kazak Hükümeti'nin test, etiket, marka ve sertifika talepleri değişkenlik göstermektedir.

Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Kazak tüketicileri, batı mallarına çok açıktır. Kazakistan'ı hedefleyen ihracatçıların ulaştırma maliyetleri, ürünlerin fiyatlandırması, ithalatçı ile kurulacak ilişkiler gibi konuları dikkatle ele alması gerekmektedir. Kazakistan'ın başlıca şehirleri, ülkenin ulaştırma sistemine daha yakın olmaları ve nüfuslarının satın alma gücünün nispeten yüksek olması gibi nedenlerle tüketim malları için öncelikli pazarlar olarak görülmektedir. Ülkenin neredeyse Batı Avrupa'nın tamamı kadar olan geniş toprakları nedeni ile dağıtım ağı daha büyük alanları kapsamaktadır. Ürünlerin Kazakistan pazarına sürekli ihracatını temin etmek için pazara giriş öncesinde ayrıntılı bir pazar araştırması ile pazarlama için gerekli bilgilerin edinilmesi gerekmektedir.

Ülkede Batı ülkelerinin malları Rusya ve Güneydoğu Asya ülkelerinin ürünlerine kıyasla daha pahalıdır. Rusya ve Güneydoğu Asya menşeli ürünler ortalama Kazak tüketicisi için fiyat bakımından daha satın alınabilir ürünlerdir. Türk firmalarının ülkeye ihracat sırasında özenle dikkate alınması gereken fiyat değişkenleri taşımacılık maliyetleri, ithalata ilgili yükümlülükler (gümrük vergileri ve diğer gümrükle ilgili ödemeler, sertifika masrafları), KDV ve ithalatçıların/dağıtımçıların yüksek kar beklentileri olarak sınıflandırılabilir. Gümrük vergilerinin yanında gümrüklerden geçiş sırasında ortaya çıkan maliyetler gümrük verilerine kıyasla daha önemli sorunlara neden olabilmektedir. Gümrük mevzuatının sıklıkla

değiştirilmesi de sorunlara neden olmaktadır. Gümrük prosedürleri, zorunlu izne tabi mallar listesi ve diğer teknik konular sürekli olarak yeniden düzenlenebilmektedir.

Ülkede Rus, Güneydoğu Asya ve Avrupa mallarının yoğun rekabeti bulunmaktadır. Kazakistan'a ihracat gerçekleştirecek firmaların buna göre bir strateji belirleyerek pazara yönelmeleri daha doğru olacaktır. Ülkedeki tüketiciler ürünlerin fiyat ve kalitelerine öncelikle önem vermektedir. Ortalama fiyatların üzerinde bir fiyat politikası kararlaştırılması halinde hizmet koşulları, marka ve diğer pazarlama faaliyetleri ön planda tutulmalıdır.

Satış Sonrası Hizmetler

Satış sonrası hizmetler ve tüketicilere sağlanan destekler Kazak pazarında firmalara rekabet avantajı sağlamaktadır. Doğrudan firmanın kendisi tarafından ya da yerel temsilci tarafından sağlanacak satış sonrası hizmetler, firmaların fark yaratmasını ve dolayısı ile pazarda rekabet üstünlüğü elde etmesine neden olacaktır. Bu nedenle, Kazak pazarına giriş yapan Türk firmalarının satış sonrası hizmetler sağlayacak yerel personelin eğitimi için kaynak tahsis etmeleri faydalı olacaktır. Satış sonrası hizmetler özellikle ülkeye taşıt araçları, inşaat sektörü ile ilgili ürünler ve diğer makine ve ekipman satışında önem kazanmaktadır.

Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

İç Hat Tarifeleri: İç hat tarifeleri Kazakistan sınırları içindeki istasyonlar arasında taşınan yükler için belirlenmektedir. Söz konusu tarifeler Ruble cinsinden, 1989 yılında yayımlanan 10-01 sayılı Demiryolu Kargo Taşımacılığı tarifeleri listesine göre belirlenmekte, hesaplamada yükselen enflasyon endeksi dikkate alınmakta ve Ruble'nin Tenge'ye dönüştürülmesi de gerçekleştirilmektedir.

İhracat/İthalat Tarifeleri: Uluslararası taşımacılıkta demiryolu taşımacılık tarifeleri İsviçre Frangı cinsinden belirlenmekte ve enflasyon endeksi de dikkate alınmaktadır. Söz konusu tarifeler ödeme günü, Merkez Bankası Tenge döviz kurundan ödemenin yapılacağı para birimine çevrilmiştir.

Türkiye-Kazakistan Arası Yük Taşımacılığı

Türkiye-Kazakistan arasındaki taşımacılık genellikle Ukrayna ve Rusya üzerinden ya da nadiren İran üzerinden gerçekleştirilmektedir. İran üzerinden gerçekleştirilen taşımacılık sırasında mallar İran, Türkmenistan ve Özbekistan üzerinden Kazakistan'a ulaştırılmakta, ancak söz konusu ülkelerde yaşanan sorunlar nedeni ile bu güzergah genellikle tercih edilmemektedir. Ukrayna üzerinden gerçekleştirilen taşımalarda ise mallar Trabzon limanından Odessa limanına ulaştırılmakta, Odessa'da Ukrayna konteynerine yüklenmekte ve daha sonra Kazakistan'a ulaştırılmaktadır. Rusya üzerinden yapılan sevkiyatlarda ise Novorossiysk limanı üzerinden Rusya'nın kuzeyinden gerçekleştirilmektedir. Tren ve karayolu ile yapılan taşımalarda hemen hemen aynı güzergah takip edilmektedir. Rusya'nın Novorossiysk limanının son yıllarda daha ziyade akaryakıt transferine yönelmiş olması Kazakistan'a yapılan sevkiyatların daha çok Ukrayna-Odessa limanı üzerinden gerçekleştirilmesi neticesini doğurmuştur.

Kazakistan'a ihracatta bulunan bazı firmalarımız Ukrayna-Odessa limanında uzun süreli beklemelemlerin yaşandığını bildirmektedir. Söz konusu bekleme sorunu Odessa limanından çıkış için gerekli belgelerdeki eksikliklerden kaynaklanmaktadır. Firmalarımızın uzun süreli beklemelemler yaşanmamasını teminen belgelerini eksiksiz doldurmalarında yarar görülmektedir.

Maliyetler:

TIR'la : 7 000-7 500 \$

Vagonla : 6 000-7 000 \$

40'lık Konteyner : 4 000 \$

20'lik Konteyner : 2 800-3 000 \$

Süre:

Tren vagonu : 25-28 gün arasında değişmektedir. Ancak zaman zaman yolcu aktarması gerçekleştirildiği takdirde 40-45 günü bulmaktadır.

TIR ile : 10-12 gün

Taşımacılıkla ilgili sorunlar Türkiye-Kazakistan ticari ilişkilerinin gelişimi önündeki en önemli sorundur. İki ülke arasındaki uzaklık nedeni ile taşımacılık maliyetleri ülkeye ihracat sırasında ortaya çıkan maliyetlerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ayrıca ülkenin sahip olduğu geniş topraklar nedeni ile ülke içi taşımacılık da fiyatlandırmada büyük paya sahiptir. Ülke içi taşımacılık, ülkenin çok geniş topraklara sahip olması, kentlerin birbirine çok uzak mesafelerde konumlanması ve karayollarında tesis bulunmaması nedeni ile zordur. Demiryolu ve karayolu ulaşım hatlarının rehabilite edilmesi ve kombine taşımacılığın geliştirilmesi taşımacılıkla ilgili sorunların aşılmasında etkili olacaktır. Kazakistan'ın uzak bir pazar olması ve ayrıca ülke içindeki taşımacılığın da zor olması nedeni ile ülkede iş yapacak işadamlarımızın depo buldurması gerekmektedir.

► İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler

Doğal kaynakları ve iş olanakları açısından zengin olan Kazakistan, hızlı değişen bir piyasa görünümünü

Belirli mevsimlerde bu ağaçlar dikenli ve yememeye gırtlama ve ceket ve kravat kullanılması ve akmadan önce faktörü gözardı edilmemelidir.

Kazakistan, Türkiye ile iyi ilişkiler içinde olan Türk Cumhuriyetleri'nin başında gelmektedir. Ancak, Kazak nüfusunun %55'i çeşitli ırk ve dinlerden oluşan bir topluluktur; dolayısıyla bu özel durum dikkate alınmalıdır.

Kazakistan'da yaz ayları çok sıcak olduğu için, bürokratların büyük çoğunluğu ceket ve kravat kullanmaz. El sıkışma ve insanlara ilk isimleri ile hitap etme adeti vardır. Görüşmelerin sonunda küçük armağanların (kalem, ajanda vb) verilmesi yaygındır. Toplantılarda kartvizit değişimi yapıldığından, bir tarafı İngilizce, diğer tarafı Türkçe yazılı kart bulundurmak faydalıdır.

Pasaport ve Vize İşlemleri

Türkiye ile Kazakistan arasında vize konusunda yapılan anlaşmalar gereği, Türk vatandaşlarına, ziyaretleri 30 günü aşmamak kaydıyla vize uygulaması kaldırılmıştır. Ülkeye yapılan girişte, Rusça bir bilgi formu olan "deklarasyon kağıdı" verilmekte ve bu formda döviz miktarı ve bazı değerli eşyaların beyan edilmesi istenmektedir. Ülke terkedilirken, form iade edilmektedir. Seyahat beş günden uzun sürecekse kalınan yere en yakın karakolda pasaportun onaylanması gerekmektedir. Aksi takdirde çıkışta pasaport alınmakta, dönüşte sınırdan geçişlerde sorunlar yaşanmaktadır. Söz konusu formaliteyi konaklanan oteller müşteriler adına yerine getirmektedir. .

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

1 Ocak - Yeni Yıl
28 Ocak - Kuruluş Günü
8 Mart - Kadınlar Günü
21 Mart - Nevruz Bayramı
1 Mayıs - İşçi Bayramı
9 Mayıs - Zafer Bayramı
25 Ekim - Cumhuriyet Bayramı
16 Aralık - Bağımsızlık Günü

Ulaşım

Türk Hava Yolları'nın Almatı ve Astana'ya düzenli seferleri bulunmaktadır.

Yerel Saat

Kazakistan, GMT'nin 6 saat ilerisindedir.

Telefon Kodları

Ülke kodu: 7

İklim

Ülke genelinde, sert, karasal iklim hakimdir. Kışları soğuk, yazları ise sıcaktır. Ocak ayında ortalama sıcaklık ülkenin kuzeyinde -19°'ye, güneyinde ise -3°'ye kadar düşmektedir.

Genel Değerlendirme ve Öngörüler

Türkiye, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Kazakistan'ın bağımsızlığını resmen tanıyarak ülkeye büyükelçi tayini yapmıştır. Ülkeye ilk giren işadamları da Türklerdir. Bu, hem iki ülke yetkililerinin desteği, hem de iki ülke arasındaki tarihi ve kültürel bağlar sayesinde olmuştur. Bağımsızlıktan sonra, ikili ticari ilişkilerimiz düzenli şekilde artmıştır. Türk girişimcileri ülkede mal ve hizmet üretim faaliyetleri yürütmektedir. Ülkede halen tekstil, madencilik, enerji, telekom, elektronik, gıda, turizm ve bankacılık alanlarında yatırım yapan girişimcilerimiz mevcuttur. Ancak mevcut potansiyel gözönüne alındığında, bu girişimler yeterli değildir. Başkentin Astana'ya taşınması, Türk müteahhitleri için önemli fırsatlar yaratmıştır.

Kazakistan, Türkiye'nin ihracatı açısından da önemli fırsatlar barındırmaktadır. Türk firmaları için inşaat malzemeleri, inşaat ve maden makineleri, oto yan sanayi ürünleri, gıda işleme ve paketleme makineleri, ambalaj malzemeleri, tıbbi cihazlar ve ilaçlar, mobilyalar, elektrikli makineler, kablo ve teller, hazır giyim, hijyenik kağıt ürünleri, temizlik malzemeleri ve tarım ve gıda sanayi sektörlerinde ihracat imkanları olduğu düşünülmektedir.

Tarım ve Gıda Ürünleri İhraç Potansiyelimiz

Bu bölümde Kazakistan'a ihracatımızda potansiyel taşıyan tarım ve gıda ürünlerimize ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır.

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2011 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2011 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2011 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2011	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2010-2011 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2010-2011 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2011 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2012 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Kahve, çay,	0902	Çay	121,3	0,02	10,4	1.9	128,9	9,7%	0,01	0,01	Kenya (% 42,1) Hindistan (% 41,4) Rusya (%7,0) Srilanka (%5,7) B.A.E. (%1,3)	Rusya ve Bangladeş (%0), diğer ülkeler (%2,4)
Hayvansal ve bitkisel yağlar	1509	Zeytinyağı ve fraksiyonları	3,2	0,6	49,5	0.1	16,9	2,8%	0,44	0,42	İspanya (%62,4) Türkiye (%16,8) İtalya (%12,7) Almanya (%3,3) Yunanistan (%1,3)	MFN (%5)
Hayvansal ve bitkisel yağlar	1517	Margarin	44,7	0,7	181,3	0.8	-57,6	76,3%	0,54	0,29	Rusya (%75,8) Singapur (%11,8) Kırgızistan (%5,5) Türkiye (% 2,8) Endonezya (1,9)	Rusya Fed., Kırgızistan, Singapur (%0), Türkiye (%18,4), Singapur (%18,4)
Şeker ve şeker mamulleri	1704	Kakao içermeyen şeker mamulleri	73,9	4,2	328,9	0.8	41,7	58,3%	3,47	5,45	Ukrayna (%51,2) Rusya (%22,8) Türkiye (%5,4) Ç.H.C. (%5,0) Polonya (%3,7)	Rusya Fed., Ukrayna (%0) Türkiye (%20)
											Ukrayna (%53,9) Rusya	

Kakao ve kakao müstahzarları	1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	196,0	7,7	433,9	0.9	4,4	89,5%	6,28	6,57	(70,1,0) Almanya (%4,7) Türkiye (%4,1) Polonya (%2,6)	Rusya Fed., Ukrayna (%0) Türkiye (%20)
Esasını hububat un, nişasta, süt teşkil eden müstahzarlar	1905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi ve diğer ekmekçi mamuller	169,7	2,1	621,6	0.6	-0,3	93,0%	1,48	1,30	Ukrayna (%47,9) Rusya (%42,0) Almanya (%2,4) Polonya (%1,8) Belarus (%1,4)	Rusya Fed. ve Ukrayna (%0) AB ülkeleri ve Türkiye (%15)
Sebze, meyva, sert kabuklu yemiş konserveleri	2009	Meyve ve sebze suları	47,5	0,5	220,4	0.3	-7,0	40,1%	0,44	0,75	Özbekistan (%20,3) İspanya (%18,8) Rusya (%42,0) Almanya (%8,7) Ç.H.C. (%6,0)	Rusya Fed., Özbekistan, Ukrayna (%0) AB ülkeleri ve Türkiye (%12,9) Çin,
Tütün	2401	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	62,1	0,8	369,5	0.5	-	20,9%	0,75	0,52	Brezilya (%32,0) Kırgızistan (%10,5) Rusya (%6,9) İtalya (5,9) Hindistan (5,4)	Bağımsız devletler topluluğu (%0), AB (%5), Türkiye (%3,8)

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TUIK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 10 aylıktır.

Bisküvi

BİSKÜVİ VE GOFRETLER

Euromonitor'e göre Kazakistan bisküvi sektörü 2011 yılında değer olarak %8 büyüme göstererek 200 milyon dolara ulaşmıştır. Şeker fiyatlarındaki artışa paralel olarak ürünlerin birim fiyatlarında %5 civarı artış gerçekleşmiştir.

Bisküvi tarzı ürünler genelde kahvaltı ya da sosyal toplantılarda tüketildiğinden bu ürünleri satın alanlar çoğunlukla ailelerdir. Ürünlerin reklâmı genelde süpermarket veya hipermarketlerdeki reklâm panolarında ya da posterlerle yapılmaktadır. Bazı firmalar yeni ürünlerin ücretsiz örneklerini tüketicilere dağıtmaktadır. Birinci sınıf markalar, ürünlerinde yüksek kalite ve güzel ambalaj politikasını izlemektedir. Standart markalar, fiyat avantajı, yeni ürünler, yeni ambalaj şekilleri ve tat gibi unsurları kullanırken ekonomik markalar sadece fiyatla rekabet etmektedir. Tüketici gelirlerindeki artışla beraber sektörün büyümeye devam etmesi beklenmektedir. Un veya tahıl fiyatlarında aşırı bir artış olmadığı sürece sektörde satışların büyüyeceği tahmin edilmektedir. Hükümet tahıl fiyatlarındaki artışa karşı yerel ekonomiyi korumaya devam etmektedir ve bu durum çok uluslu firmaların pazar paylarını kaybetmelerine neden olabilmektedir. Önümüzdeki yıllarda firmaların daha sağlıklı ve farklı ambalajlardaki yeni ürün formlarını tüketicinin beğenisine sunmaya devam etmeleri beklenmektedir.

Kazakistan bisküvi ithalatı 2011 yılında bir önceki yıla göre %3'lük bir azalma söz konusu olmasına rağmen bu düşüşün geçici olduğu düşünülmektedir. Pazar ithalatının tamamına yakını Rusya Federasyonu ve Ukrayna'dan karşılanmaktadır. Rusya Federasyonu ve Ukrayna menşeli malların gümrük vergisinden muaf tutulması buna karşın Türk ürünlerine gümrük vergisi uygulanması Türk ürünlerinin pazarda rekabet gücünü zayıflatmaktadır.

Bitkisel Yağlar

KATI VE SIVI YAĞLAR

Kazakistan katı ve sıvı yağ pazarının 2011 yılında cari fiyatlarla %20 hacmi olarak ise %4 artış kaydederek 74,1 milyar tenge seviyesine ulaşmış durumdadır. Pazar ayçiçeği yağı haricinde önemli potansiyel arz etmekte olup son yıllarda istikrarlı biçimde devam eden artış trendini önümüzdeki yıllarda da sürdüreceği düşünülmektedir.

Kazakistan'ın margarin ithalatı 25 milyon dolar bulunmakta olup, ithalatının %75,8'ini sıfır gümrük vergisiyle Rusya Federasyonu'ndan gerçekleştirmektedir. Türkiye'nin pazar payı ancak %2,8 olup ithalatında 4. sırada yer almaktadır.

Kazakistan'ın zeytinyağı ithalatı ise yıllar itibariyle artış göstermektedir. Ülkede tarımsal üretim düşük olması ve kişi başına düşen gelirin artış göstermesi son yıllarda tarım ürünleri ithalatının yükselmesini sağlamıştır. Petrol gelirleri vasıtasıyla güçlü ekonomik büyümenin devam etmesi öngörülen ülkede genel olarak tarım ve gıda ürünlerine olan talebin de artış göstereceği tahmin edilmektedir. 2013 yılında Kazakistan 605 ton karşılığı 3,1 milyon dolarlık zeytinyağı ithalatı yapmıştır. Euromonitor verilerine göre iç pazarda değer itibariyle 2007-2011 döneminde %100'den fazla büyüme kaydeden perakende zeytinyağı sektörü, satış fiyatları da aynı dönemde %41,9 artmış durumdadır. Zeytinyağı fiyatlarının ayçiçeği yağına göre yüksek kalması pazarda engel olarak ön plana çıkmakla birlikte zeytinyağı orta ve yüksek gelir grubu dâhil tüketiciler tarafından tercih edilmektedir. Son yıllarda yüksek gelirli tüketicilerin ithal ürünlere ve farklı ülke mutfaklarına olan ilgisi artış göstermektedir. Kazakistan'da reel ücretlerin artması sonucu tüketicilerin harcanabilir gelirlerinde de yükselme kaydedilmiştir. Bu sebeple tüketicilerin özellikle kaliteli ve sağlıklı gıdalara yönelmeleri neticesinde artan zeytinyağı talebiyle birlikte, Kazakistan'ın zeytinyağı ithalatının geçmiş dönemde olduğu gibi önümüzdeki yıllarda da artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Bu açıdan ülkede zeytinyağı pazarının henüz oturmamış olduğu ve rakiplerimiz olan üretici AB ülkelerinin de pazara yeni girmeye başladıkları göz önünde bulundurulduğunda, pazarda Türk zeytinyağı için önemli bir potansiyel bulunduğu düşünülmektedir. Hali hazırda Kazakistan'ın zeytinyağı ithalatında yaklaşık %57,9'luk payıyla İspanya birinci sırada bulunmaktadır.

Kazakistan katı ve sıvı yağlar iç pazarında perakende satışlar itibariyle önde gelen firmalar; %23,4 payla ilk sırada yer alan Eurasian Foods Corp AO, %20,8 payla Maslo Del TOO ve %9,6'lık payıyla Savola Edible Oils Co Ltd firmalarıdır.

Diğer taraftan Kazakistan'ın bitkisel yağ tüketim ve ticaretinde en önemli yere sahip olan ürün ayçiçeği yağıdır. Kazakistan'ın yağlı tohum ve dolayısıyla ham yağ üretimi yeterli düzeyde olmadığından, ülkenin ham ve yarı işlenmiş ayçiçeği yağı ithalatının yanı sıra rafine ayçiçeği yağı ithalatı da önemli düzeylere ulaşmaktadır. Son yıllarda ülkenin yağ açığını kapatmak ve dışa bağımlılığını azaltmak amacıyla Kazakistan hükümeti tarafından ayçiçeği tohumu üretimini artırıcı tedbirler alınmaktadır. Türkiye'de de bitkisel yağ sanayine hammadde teşkil eden yağlı tohum ve ham yağ üretimi yeterli olmadığından, Kazakistan'a ham ayçiçeği yağı ihracatımız bulunmamaktadır. Kazakistan'ın önemli ölçüde rafine ayçiçeği yağı ithalatı da bulunmasına rağmen Türkiye'ye uyguladığı vergi ve ithalatının %97'sini sıfır gümrük vergisiyle Rusya Fed. ve Ukrayna'dan yapması sebebiyle bu ülkeye olan ihracatımız çok düşük düzeylerde kalmaktadır.

Çay

ÇAY

Kazakistan'da çay üretilmemekte bu nedenle tüketiminin tamamı ithalatla karşılanmaktadır. Kazakistan'ın 2011 yılı itibariyle çay ithalatı 50,7 milyon doları aşmış olup, ülke çay ithal eden ülkeler arasında 26. sırada gelmektedir. Kazakistan çay ithalatını büyük ölçüde Kenya ve Hindistan'dan karşılamaktadır. Ülkemizden de çay ithal etmekle birlikte miktar oldukça düşüktür.

Ülkemizde üretim maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle kuru çay fiyatları da diğer üretici ülkelere göre daha yüksek düzeydedir. Çay ihrac fiyatlarımız uluslararası fiyatlar düzeyine çekilebildiği takdirde Kazakistan'ın ülkemiz çayları için iyi bir pazar olabileceği düşünülmektedir.

Endüstriyel Bitkiler

Kazakistan'ın tütün ithalatı 2008 yılı itibariyle 73 milyon dolardır. Bu ithalatın 10 milyon dolarlık kısmı ülkemizde yetişen şark tipi tütünlerin de dahil olduğu 240110 pozisyonunda yer alan sapları ve damarları çıkarılmamış tütünlerdir. Kazakistan'ın bu gruptaki tütün ithalatı son yıllarda ortalama %17 oranında artış göstermektedir. 2008 yılında bu grup tütün ithalatının %45'ini Türkiye'den ve %26'sını Yunanistan'dan ve %12'sini de Bulgaristan'dan yapmıştır. Kazakistan şark tipi tütün piyasası gittikçe gelişme göstermektedir. Ancak ülkemiz tütünleri için yurt dışında en büyük eksiklik tütünlerimizin yeterince tanıtımının yapılmamış olmasıdır. Kazakistan'da sınırlı sayıda bulunan sigara fabrikalarıyla, devlet tütün ve sigara kurumu ile bire bir yapılacak görüşmelerden çok olumlu sonuçlar elde edileceği düşünülmektedir.

Kesme Çiçek

Artan gelir düzeyi ile birlikte, birçok tüketicinin yaşam tarzı değişmeye başlamış ve Batılı tarz tüketim alışkanlıkları benimsenmeye başlanmıştır. Çiçekçi ve bahçecilik mağazaları genellikle büyük alışveriş merkezlerinin yanında yer almaktadır. Lilyum, kırmızı gül, solidago, sümbül, gerbera ve karanfil en çok talep gören çiçek çeşitleri olmakla birlikte, anthurium 'un da kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Ülkemiz kesme çiçek ürünleri ihracat pazarlarımızın çeşitlendirilmesi amacıyla Kazakistan'da gerçekleştirilecek programlarda bu sektöre ağırlık verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Meyve Suyu

MEYVE SUYU

Kazakistan meyve suyu sektörü her ne kadar büyümeye devam etse de 2007 yılında yaşana krizin etkilerini hala atamamış durumdadır. Her yıl düzenli artışlar yaşanmasına rağmen sektör hala 2008 yılı pazar büyüklüğüne ulaşamamış durumdadır. Diğer taraftan, bu dönemde yeni ambalaj, tat ve fiyat seçeneklerini sunan farklı içecek türlerinin piyasaya sürülmesi Kazak tüketiciler arasında alkolsüz içecek içme alışkanlığını olumlu etkilemiştir. Yeni markaları piyasaya süren firmalar daha aktif reklâm stratejileri izlemektedir.

Meyve suyu satışları çoğu süpermarket ve hipermarkette artış göstermektedir. Tüketicilerin gelirlerinin artması ve şehirlerde yaşayan tüketicilerin pratik kullanıma daha fazla para ödemeye istekli olmalarından dolayı otomatik makine ve küçük marketlerdeki satışlarda da artış gözlenmektedir. Reklâm desteği meyve suyu sektörü için hala önemini korumaktadır. Özellikle tüketici bilinci daha sağlıklı ürünlere kaydıçça sektörün önünün açılacağı öngörülmektedir.

2011 yılındaki meyve/sebze suları satışları bir önceki yıla göre %3,7 artış göstererek 259 milyon litreye ulaşmıştır. Aynı şekilde meyve suyu fiyatlarında da artış gözlenmiştir. Meyve nektarları, ardından aromalı içecekler en çok büyüme gösteren meyve suyu alt sektörleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüketiciler %100 meyve suyu ve meyve nektarı arasındaki farkı çoğu zaman algılayamamakta olsa da üreticiler markalarının önüne %100 ya da meyve suyu ibareleri ekleyerek ürünlerinin farklı olduğunu vurgulayarak satışlarını artırma yolunu denemektedirler.

Kazakistan 2011 yılında 16,5 milyon dolar meyve suyu ithalatı gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin bu pazarda payı yok denecek kadar azdır. Kazakistan'ın BDT ülkeleri ile gümrük vergisinden muaf ithalat yapması Türkiye için olumsuz bir durumdur ancak pazardaki diğer rakipler olan İspanya, Almanya ve Çin'in Türkiye ile gümrük vergisi oranları aynıdır.

Süt Ürünleri

Kazakistan'ın süt ürünleri ithalat istatistiklerine bakıldığında en büyük arz kaynağının Rusya Federasyonu olduğu görülmektedir. Burada ilginç olan durum Rusya Federasyonu'nun aynı zamanda süt ve süt ürünleri ithalatçısı olmasıdır.

Rusya Federasyonu'nun geleneksel süt ve süt ürünleri arz kaynağı olan Ukrayna'nın; Kazakistan'ın peynir ithalatında ilk sırada yer almasına karşın yoğurt, süt ve krema ithalatında geri planda kaldığı görülmektedir.

Kazakistan'ın süt ürünleri ithalatında dikkat çeken bir diğer husus da Hollanda, Danimarka, Avustralya, Yeni Zelanda, Almanya, Fransa, İngiltere ve ABD gibi dünyanın önde gelen süt ve süt ürünleri üretici ve ihracatçıların söz sahibi olmamalarıdır. Bu durumda uygulanan gümrük vergilerinin yanı sıra ülkenin konumunun ve siyasi ilişkilerinin de etkili olduğu düşünülmektedir. Yine istatistiklere bakıldığında Rusya Federasyonu'nun Kazakistan'a özellikle Ukrayna'dan ithal ettiği süt ürünlerini re-export ettiği görülmektedir.

Şekerli ve Çikolatalı Mamuller

ŞEKERLİ VE ÇİKOLATALI MAMULLER

Kazakistan şekerli ve çikolatalı mamuller pazarı 2007–2011 döneminde %39,5'lik artış kaydederek 1 milyar doları aşmış durumda olup yoğun rekabetin yaşandığı bir sektördür (euromonitor). Küresel firmalarla yerli üreticilerin birlikte faaliyette bulunduğu sektörde, özellikle Ukrayna ve Rusya Federasyonundan ithal edilen gümrük vergisiz mamuller bu ülkeler lehine rekabet avantajı yaratmaktadır. Sovyetler Birliği zamanında bu ülkelerden getirilen şekerli ve çikolatalı mamuller belirli bir marka ve lezzetin pazarda beğeni toplayarak kendi müşteri kitlesinin oluşması sonucunu doğurmuştur. Türkiye'den ithal edilen ürünler gümrük vergileri nedeniyle pazar payını artırmakta zorlanmaktadır. Kazakistan'da süpermarketlerin ve hiper marketlerin sayısı giderek artmaktadır. İthal ürünler bu tür marketlerde daha fazla satış fırsatı bulabilmektedir. Yakın gelecekte bu ürün grubunun ithalatında artışlar beklenmektedir. Pazardaki fiyat seviyesini yakalayabilen kokolin başta olmak üzere şekerli ve çikolatalı mamullerin bu ülkeye ithalatının artacağı tahmin edilmektedir.

..

Sanayi Ürünleri ve Hizmetler İhraç Potansiyelimiz

Bu bölümde Kazakistan'a ihracatımızda potansiyel taşıyan sanayi ürünlerimize ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır.

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2011 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2011 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2011 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2011	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2010-2011 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2010-2011 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2011 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2012 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Motorlu kara taşıtları	8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	216,8	14,6	3.371	0.1	0,6	76,2%	12,82	10,17	Rusya (%22,8) Ç.H.C. (%22,7) Almanya (%11,2) A.B.D. (%8,1) Japonya (%7,5)	%0 -%10 MFN
Mobilyalar, aydınlatma	9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	289,8	12,4	895	0.4	-0,1	75,3%	8,52	14,24	Ukrayna (%22,0) Rusya (%19,7) Ç.H.C. (%12,9) İtalya (%9,6) Türkiye (%8,1)	%15 - Kilo başına 0,5 ile 1,3 Eu dan az olmamak kaydıyla
Mobilyalar, aydınlatma	9404	Şilte mesnetleri, yatak takımı eşyası vb eşya	17,2	2,0	105	0.1	-0,2	121,5%	1,63	2,12	Rusya (%28,2) Ç.H.C. (%15,3) Kore (%8,8) Kırgızistan (%7,7) Belarus (%7,2)	%20 - Kilo başına 2,0 Eu dan az olmamak kaydıyla
Elektrikli makina ve cihazlar	8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler	399,2	33	2.314	0.4	-	60,3%	30,05	13,47	Ç.H.C. (%19,1) Rusya (%16,6) Türkiye (%13,6) İtalya (%13,5) Almanya (%9,1)	%0 -%20 MFN
											Ç.H.C. (%43,3)	MFN: %5

Örme eşya	61	Örme eşya	111,5	50	8.386	0,1	-0,2	96,1%	41,7	63,7	Türkiye (%13,7) İtalya (%7,3) Bangladeş (%4,4) Hindistan (%8,2)	(kg'ı 1 Euro'dan az olmamak kaydıyla); Rusya: %0
Eczacılık ürünleri	3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar dozlandırılmış	776,9	4,9	500	0.2	-0,2	4,2%	3,05	3,42	Almanya (%16,4) Fransa (%10,9) Hindistan (%8,2) İsviçre (%5,7) Macaristan (%5,2)	0% MFN
Boyacılıkta kullanılan hülasa	3208	Esası sentetik polimerler veya tabii polimerler olan, susuz bir ortamda eriyen veya dağılan boya ve	93,1	6,0	119	0.7	-0,3	59,0%	4,85	3,39	Rusya (%29,9) Türkiye (%17,7) İsveç (%11,1) Ç.H.C. (%7,3) Finlandiya (%4,4)	5% MFN
Sabunlar, yüzey aktif organik maddeler	3401	Sabunlar, yüzey aktif organik ürünler ve müstahzarlar	68,1	8,2	401	0.8	-0,1	33,5%	6,67	10,08	Rusya (%30,6) Türkiye (%16,0) Ukrayna (%15,6) Polonya (%11,8) İngiltere (%4,2)	% 5 MFN
Sabunlar, yüzey aktif organik maddeler	3402	Yıkama, temizleme müstahzarları (sabunlar hariç)	156,7	5,7	274	0.6	0,1	65,3%	4,66	4,90	Rusya (%53,8) Almanya (%9,1) Türkiye (%7,2) Ukrayna (%6,4) Polonya (%5,8) Ç.H.C. (%29,0)	%5 MFN

Plastik ve plastikten mamul eşya	3917	Plastikten hortumlar, borular ve bağlantı elemanları	104,1	19,9	745	0.5	0,1	33,2%	18,12	18,02	Rusya (%24,2) Türkiye (%14,7) Almanya (%8,2) Polonya (%3,1)	%5 MFN
Kağıt ve kartondan eşya	4803	Tuvalet ve yüz temizliği için ince kağıt, havlu veya kağıt peçete vb. Kağıtlar	6,5	2,9	117	0.2	0,6	36,8%	2,37	3,02	Türkiye (%59,9) Ç.H.C. (%19,4) Rusya (%12,0) Kore (%2,8) Fransa (%1,2)	%5 MFN
Kağıt ve kartondan eşya	4818	Tuvalet kağıtları, kağıt havlu, mendil, kumaş, masa örtüsü, kağıt mendiller vb.	146,0	3,6	637	0.6	-0,3	45,1%	2,94	2,24	Polonya (%42,7) Macaristan (%10,7) Rusya (%9,1) Kore (%6,3) Türkiye (%4,6)	%5 - %15 MFN
Taş, alçı, çimento, amyant, mika vb maddelerden eşya	6802	Yontulmaya veya inşaata elverişli işlenmiş taşlar	51,8	6,4	864	0.5	0,4	40,2%	5,94	8,36	Ç.H.C. (%60,6) Türkiye (%21,7) Kırgızistan (%5,2) Ukrayna (%2,4) Hindistan (%1,6)	%10 MFN
Demir veya çelikten eşya	7307	Demir veya çelikten boru bağlantı parçaları	119,4	3,1	130	0.6	-	-4,4%	2,91	2,81	Ç.H.C. (%26,0) İtalya (%22,8) Rusya (%15,0) A.B.D. (%7,4) İngiltere (%6,8)	%5 MFN
											Rusya (%44,2)	

Demir veya çelikten eşya	7308	İnşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelik	212,1	12,6	1.102	0.5	-0,1	-36,6%	11,01	12,69	Ç.H.C. (%15,1) Almanya (%9,4) Türkiye (%5,5) İtalya (%5,1)	%15 MFN
Demir veya çelikten eşya	7318	Demir veya çelikten vidalar, cıvatalar	79,7	2,1	266	0.2	-	37,4%	1,79	2,32	Ç.H.C. (%18,7) Rusya (%17,1) Ukrayna (%10,7) İngiltere (%10,3) Almanya (%7,6)	%10 MFN
Demir veya çelikten eşya	7321	Demir veya çelikten sobalar, mutfak soba ve ocakları	37,1	4,2	343	0.4	0,9	63,1%	2,70	3,69	Ukrayna (%35,6) Belarus (%13,5) Türkiye (%11,9) İtalya (%9,1) Polonya (%8,3)	%0 MFN
Makine ve cihazlar aletler, parçaları	7326	Demir veya çelikten diğer eşya:	290,6	3,1	625	0.6	-0,4	45,0%	2,64	4,80	Ç.H.C. (%16,0) İtalya (%12,4) A.B.D. (%12,2) Rusya (%9,3) Almanya (%7,8)	%10 MFN
Kazan; makine ve cihazlar, aletler, parçaları	8409	Motorların aksam ve parçaları	66,6	4,1	1.413	0.1	0,7	54,6%	3,74	1,93	A.B.D. (%26,9) Rusya (%22,9) Ç.H.C. (%9,7) Ukrayna (%8,3) Almanya (%7,7)	%0 -%5 MFN
		Santrifüjler; sıvıların ve									Ç.H.C. (%9,7)	

Kazan; makine ve cihazlar, aletler, parçaları	8421	gazların filtre edilmesine veya arıtılmasına mahsus makine ve cihazlar	220,9	4,1	325	0.4	-	10,8%	3,05	4,47	Almanya (%7,7) A.B.D. (%12,2) Rusya (%9,3) B.A.E. (%7,3)	%0 MFN
Kazan; makine ve cihazlar, aletler, parçaları	8437	Tohum, hububat, kuru baklagilleri temizleme makineleri	36,8	14,5	191	1.6	-0,3	-31,6%	13,51	17,66	Türkiye (%35,4) Kanada (%18,2) A.B.D. (%14,1) Almanya (%12,7) Avusturya (%6,0)	%0 MFN
kazan; makina ve cihazlar	8481	Depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler	395,0	5,1	395	0.5	-	17,8%	4,30	5,34	İtalya (%24,9) Ç.H.C. (%20,6) Rusya (%9,9) A.B.D. (%9,7) Almanya (%7,1)	%5 MFN
Elektrikli makina ve cihazlar	8516	Elektrikli su ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler	144,4	24	857	0.3	0,3	37,9%	18,42	21,92	Ç.H.C. (%37,8) Türkiye (%12,6) Rusya (%7,6) A.B.D. (%5,1) Polonya (%5,1)	%5 -%15 MFN

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TUIK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 10 aylıktır.

Boru ve Bağlantı Parçaları

BORU, KAZAN, TANK, DEPO VE DİĞER BENZERİ CİHAZLAR İÇİN MUSLUKLAR, VALFLER VE BENZERİ CİHAZLAR (gtip: 8481)

Kazakistan boru, kazan, tank ve depolar için musluk ve vana ithalatı 2011 yılında 271,5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Kazakistan'a yapılan 5 milyon dolar ihracat ile ülkemiz Kazakistan pazarında %1,9'luk pazar payı ile en çok ithalat yapılan ülkeler arasında 11. sıradadır.

Ülke büyük oranda hammadde ve yarı mamul ihracatı gerçekleştirirken petrol ve petrol ürünleri dışında diğer nihai ürünleri büyük oranda ithal etmektedir. Kazakistan'da gerçekleştirilen inşaat sektörü yatırımları içerisinde Türk müteahhit firmalarının doğrudan yatırımları önemli orandadır. Bu yatırımlar ile birlikte Kazakistan musluk ve vana ithalatı da artmaktadır.

Boya Sanayi

BOYALAR ve VERNİKLER (gtip: 3208)

Kazakistan'ın boya ve vernik ürünleri ithalatı 2011 yılında 36,3 milyon dolar olmuştur. Türkiye pazarda 1. tedarikçi konumunda olup ülke ithalatının % 16,5'ini Türkiye'den gerçekleştirilmiştir. Bu sektörde Kazakistan'a olan ihracatımız 2011 itibarıyla 6 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Pazarın diğer önemli tedarikçileri Finlandiya, Litvanya, Çin'dir.

İleri teknoloji ile üretilen daha kaliteli boyalar genellikle Almanya başta olmak üzere AB ülkeleri ve Türkiye'den ithal edilmektedir. Diğer fiyatı ve kalitesi düşük ürünler ise Rusya Federasyonu, Çin ve diğer BDT ülkelerinden ithal edilmektedir. Ancak son yıllarda AB ülkeleri tarafından Rusya Federasyonu'nda yapılan yatırımlar (Finlandiya, Almanya, İsveç ve İtalya başlıca yatırım yapan AB ülkeleridir) ve Rusya Federasyonu ile Kazakistan arasında mevcut olan gümrük birliğinden dolayı, Rusya Federasyonu pazarda sahip olduğu rekabet avantajlarını ileri teknoloji ile üretilen ürünlere de genişletmiş durumdadır.

Kazakistan'ın başta Almatı ve Astana olmak üzere belli başlı şehirlerinde konut ve ticaret merkezleri gibi birçok binanın mevcut inşası ve geleceğe yönelik planlar göz önünde bulundurulduğunda, inşaat malzemelerine bu kapsamda inşaat boyalarına olan talebin devam edeceği düşünülmektedir. Ancak pazara yeni girecek boya üreticisi firmalarımızın (özellikle dış cephe boyalarında) ülkedeki iklim koşullarını dikkate alarak pazar için doğru ürünleri seçmelidirler.

Elektrikli Makineler ve Kablolar

KABLO VE TELLER (gtip: 8544)

Kazakistan'ın elektrik üretimi 76,36 milyar kilowatt/saat (kW/s), tüketim ise 76,43 milyar kW/s olup üretiminin, %85'i kömürlü termik santrallerden, %11'i HES'lerden, kalanı da doğalgaz santrallerinden elde edilmektedir. Ülkenin iletim-dağıtım hatlarının toplam uzunluğu 560,000 Km'dir. Sibiry-Kazakistan-Ural eksenindeki uluslararası ana iletim hattının uzunluğu ise 1900 Km'dir.

Kazakistan teknik olarak ihtiyacını karşılayacak miktarda elektrik üretiyor olmasına rağmen altyapıdaki eskime ve bozulma yüzünden 1992'den beri elektrik kesintileri yaşanmaktadır. Ülkenin iletim-dağıtım altyapısının eskiliği üretilen elektriğin %15'nin kaybolmasına neden olmaktadır. Elektrik iletim-dağıtım hatlarında rehabilitasyon yatırımlarına ihtiyaç vardır. Kazakistan'ın gaz türbinlerinin %94'ü, buhar türbinlerinin %57'si ve buhar kazanlarının %33'ü en az yirmi yıllıktır. Bu nedenle, özellikle termik santrallerde ciddi biçimde yenileme yatırımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim makine-ekipman eskiliği yüzünden ülkenin elektrik santralleri %65 kapasiteyle çalışmaktadır.

2011 yılında 163,8 milyon dolar izoleli kablo ve tel ithalatı gerçekleştiren Kazakistan, bunun 33 milyon dolarlık kısmını Türkiye'den sağlamıştır. İthalatın yapıldığı başlıca ülkeler ve pazar payları %26,3 İtalya; %20,3 Türkiye ve %10,9 ile C.H.C. şeklindedir.

Sovyetler Birliği döneminden kalan elektrik iletim ve dağıtım hatlarının modernleştirilmesi ve bu alanda yeni yatırım programı dahilinde elektrik üretim kapasitesinin 2016 yılına kadar yaklaşık 6500 mw artırılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede önümüzdeki yıllarda kablo talebinde artış beklenmektedir. Ayrıca inşaat, ulaşım ve telekomünikasyon sektörlerindeki canlanmalar da yine kablo talebi açısından önemli gelişmelerdir.

Hazır Giyim

HAZIR GİYİM (gtip: 61)

Yerli üretim sanayinin hala zayıf olduğu ve pek çok tüketim malının ithalat yolu ile karşılandığı Kazakistan'da kişi başına gelirin yükselmesine paralel olarak hazır giyim ithalatı da hızla büyümektedir. 2006 yılında 1 milyar dolar olan Örne eşya ithalatı 2011 yılında iki kat artış kaydederek 2 milyar dolara yükselmiştir. Kazakistan'da ucuz ürün çeşitleriyle ithal ürünler pazarının %93,7'si ne sahip olan Çin'le yoğun rekabet yaşanmaktadır. Diğer taraftan özellikle yüksek kalitedeki ürünlerde İtalya ve Almanya ile rekabet söz konusu olmaktadır.

Önceki yıllarda güney kazak pazarı için konumunda olup Türkiye ve Rusya arasında ilk sıralaması değişmektedir. Halen çok sayıda firmamız Kazakistan perakende sektöründe yer almaktadır. Firmalarımızın doğrudan ya da franchising yoluyla perakende sektöründe etkinliklerini artırmaları, pazarda bilinirlik, kalıcılık ve pazar payının artırılması açısından önem taşımaktadır.

İlaç Sanayi

İLAÇ (gtip: 3004)

Kazak hükümeti 2005 yılından beri sağlık sektörünü geliştirmek ve islah etmek için programlar uygulamaktadır. Bu programların bir neticesi olarak sağlık harcamaları 2011 yılına kadar %258 artış kaydedilmiş durumdadır.

Euromonitor verilerine göre 2011 yılı itibarıyla Kazakistan'da 991 hastane hizmet vermekte olup ülkedeki sağlık merkezlerinin yarısından fazlası devlete aittir. Sağlık hizmetleri genelde Sağlık Bakanlığı tarafından verilmektedir. Ancak Savunma, İç İşleri ve Ulaştırma Bakanlıkları tarafından kendilerine bağlı olan kurumların çalışanlarına sağlık hizmeti sunulmaktadır. Ülkede özel klinikler; aile danışmanlığı, özel tıbbi danışmanlık, rehabilitasyon merkezi şeklinde hizmetler de verilmektedir.

Kazak halkının sağlığını etkileyen çeşitli çevresel problemler mevcuttur. Eski savunma sanayine bağlı radyoaktif ve kimyasal atıklar ve çeşitli testler yapılan araziler, hayvanlar ve insanlar için sağlık riskleri meydana getirmektedir. Endüstriye bağlı kirlilik bazı şehirlerde ciddi boyutlara ulaşmıştır. Aral denizine ulaşan iki önemli akarsuyun yataklarının sulama amacıyla değiştirilmesi sonucu kuruma başlamış ve kimyasal atıklar ve tuzdan oluşan bir katman oluşmuştur. Ayrıca Hazar bölgesinde tarım ilaçlarının yüksek miktarda kullanılmasına bağlı olarak toprak kirliliği; yanlış sulama tekniklerine bağlı aşırı tuzlanma gibi çevresel problemler söz konusudur. Çevresel kirlilik; ülkede kanser vakalarının artmasına, doğum kusurları ve solunum ile ilgili ciddi problemlere neden olmaktadır. Ülkede sigara ve içki kullanımı da sağlığı ciddi şekilde etkilemektedir.

Sağlık Bakanlığı'nın verilerine göre ülkedeki başlıca hastalıklar kalp-damar hastalıkları, kanser hastalıkları ve çeşitli kazalardan dolayı yaşanan travmalardır. Kalp-damar hastalıkları, ülkedeki ölümlerin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Ayrıca sosyal hastalıkların oranları da yüksektir. Dünya Sağlık Örgütüne göre Kazakistan'da tüberküloz oranı BDT ülkeleri içinde en yüksek olanlardan biridir.

Halen Kazakistan'da lisansı olan 626'den fazla ilaç firmasından sadece 150 tanesi gerçek anlamda faaliyet göstermektedir. Söz konusu firmaların % 90'ının merkezi ve deposu Almatı'dadır. İthalatın % 73'ü Almatı bölgesine, % 9.5'i Kostanai bölgesine, % 3'ü Karaganda, % 3'ü Güney Kazakistan'a yapılmaktadır. Diğer 12 bölgenin toplam ilaç ithalatı % 11.4'dür (her bölgenin ithalatı % 1'in altındadır).

Kazakistan ilaç pazarı 1 milyar doları aşmış durumdadır. Yıllık büyüme eğilimi %15-20 arasındadır. Ülkede 10 000 den fazla kayıtlı ilaç bulunmaktadır. Toplam pazarın % 12'sini sadece yerli üreticiler karşılamaktadır. Kazakistan'daki en büyük ilaç üreticisi Shymkent, Almaty Pharmaceutical Plant, Romat ve Leovit'dir. Ayrıca 100'den fazla ülkenin temsilcisi bulunmaktadır.

Kazakistan ilaç sektöründe Türk firmaları da faaliyet göstermektedir. Nobel, Eczacıbaşı, Abdi İbrahim, Mustafa Nevzat, Akpharma, Deltamed ve Turkuaz Grubu faaliyet gösteren başlıca firmalarımızdır.

Kazakistan'ın dazlandırılmış ilaç ithalatı 2011 yılında 655,5 milyon dolar olmuştur. Başlıca tedarikçi ülkeler Almanya, Avusturya ve Macaristan'dır. Türkiye tedarikçiler sıralamasında 20. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin Kazakistan'a ilaç ihracatı 2011 yılında bir önceki yıla göre % 0,2 oranında azalarak 4,9 milyon dolar olmuştur.

Kazakistan'da iş yapmak isteyen firmalarımızın öncelikle, ülkedeki en büyük müşteri olan Sağlık Bakanlığının hangi sağlık projelerini yürüttüğünü ve ilaç tedarikçisi olan kuruluşlarının, ihraç edilecek ürünlerimiz hakkında gerekli bilgilere sahip olup olmadığını araştırılması gerekmektedir. Firmalarımızın, bu önemli tedarikçileri ürün katalogları, firma bilgileri ve ürünleri ile verebilecekleri hizmetler hakkında sürekli olarak bilgilendirmeleri gerekir. Ayrıca Sağlık Bakanlığı dışındaki tedarikçilere ulaşmak için tanıtım ve doğru dağıtım kanallarının oluşturulmasının gerekli olacağı ve bu durumun ihracatımıza olumlu yansıtacağı düşünülmektedir.

İnşaat Malzemeleri

DEMİR ÇELİKTEN İNŞAAT MALZEMELERİ (gtip: 7308, 7318)

Kazakistan'ın eski yapılarında genellikle yığma beton (kalıp beton) kullanılmıştır. Eski evler bir veya iki odalıdır. Yerler plastik kaplama, çerçeveler çift, ahşap veya metaldir. Yeni konutlar genelde daha büyük (140 m2 ve üzeri yapılmakta), daha gösterişlidir; ısıya dayanıklı ve modern inşaat malzemeleri kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle dış cephelerde (daha çok ticaret merkezleri için) cam ve granit dış cephe sistemleri kullanılmaya başlanmıştır. Yapılarda çelik konstrüksiyon sistemleri de kullanılmaktadır.

Ülkeye ithal edilen ürünler bu konularda uzmanlaşmış mağazalarda ve inşaat malzemeleri pazarlarında satılmaktadır. Özellikle mağazalarda satılan ürünlerde kalite ön plandadır. Almatı'da inşaat malzemelerinin satıldığı (Barakoka, Arman, Tastak, Salamat ve Dania gibi) birçok inşaat malzemesi pazarı mevcuttur. Hemen hemen her ürün perakende olarak bu pazarlarda satılmaktadır. Şehir merkezinde ise küçük çaplı daha kaliteli ürünlerin satıldığı mağazalar (Örn. Şeber Mağazası - daha çok İtalyan ve İspanyol ürünler satılmaktadır) ve Reiz yapı marketi mevcuttur. Bazı mağazalar ve pazarlarda Türk ürünleri satılmaktadır.

Yurt dışından gelen inşaat malzemeleri ithalatçıların kendi depo veya mağazalarında veya perakende

pazarında başlıca pazarlanmaktadır.

Kazakistan tarafından 2013 yılında 122,5 milyon dolar değerinde demir çelik inşaat aksamı ithalatı yapılmış olup bu tutar 2008 yılındaki 564 milyon dolar ithalatın dörtte biri düzeyindedir. İthalatın yapıldığı başlıca ülkeler, Ç.H.C. %33,8, Almanya %15,1, ve Türkiye'dir %10,3.

2011 yılında Kazakistan tarafından Demir ve çelikten vida ve civata ithalatı ise 44,1 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. İthalatın yapıldığı başlıca ülkeler %39,5 ile Ç.H.C., ve %13,4 ile Ukrayna'dır. Türkiye'den Kazakistan'a 2011 yılında 2,1 milyon dolar ihracat gerçekleştirilmiştir.

Kağıt ve Karton Ürünleri

HİJYENİK KÂĞIT ÜRÜNLERİ (gtip: 4803, 4818)

2011 yılında 96,5 milyon dolar hijyenik kağıt ürünleri ithalatı gerçekleştiren Kazakistan'a, Türkiye'nin 2011 yılı ihracatı 6,5 milyon dolardır. Kazakistan hijyenik kağıt ürünleri ithalatını tuvalet kağıdı, kağıt mendiller, kurutma kâğıtları, havlular, masa örtüleri, sofrta peçeteleri ve bebek bezleri ile rulo veya tabaka halinde bulunan tuvalet ve yüz temizliği için ince kağıt, havlu veya kağıt peçete ve ev işlerinde veya sağlık amaçlarıyla kullanılan benzeri kağıtlar, selüloz vatka ve selüloz elyaf tabakaları oluşturmaktadır.

Kazakistan hijyenik kağıt ürünleri pazarına ithalattan aldığı %39,6 oranındaki pay ile Polonya hakimdir. Polonya'yı sırasıyla Macaristan, Litvanya, ve G. Kore izlemektedir. Türkiye 2011 yılında %3,9 payla Kazakistan hijyenik kağıt ürünleri ithalatında en çok pay sahibi olan 6. ülke olmuştur. Diğer taraftan Rulo ve elyaf tabaka halinde hijyenik kağıt ithalatında Türkiye %83,3 Pazar payıyla lider konumda olup bu kalemde ülkenin toplam ithalat ancak 3,5 milyon dolardır.

Otomotiv Ana ve Yan Sanayi

OTOMOTİV YAN SANAYİ (gtip: 8409, 8421)

Kazakistan'da otomobil üretimi sınırlıdır. Sadece Kuzey-Doğu Kazakistan Oskemen'de bir tane yerli otomobil fabrikası mevcuttur. Bipek Avto tarafından işletilen Asia Avto fabrikası GM-Avtovaz ile ortakdır. Asia Avto, Chevrolet Niva'yı üretmektedir.

Kazakistan otomotiv pazarının %70'ini ithal ikinci el araçlar oluşturmaktadır. Bu araçlarında %75'i altı ve yedi yaş arasında değişmektedir. Kazakistan'ın otomotiv ithalatında 2001 yılına kadar Rusya ve Almanya geleneksel pazarlar olarak yer almıştır. Ancak Rus araçlarındaki fiyat artışı talebi Japon ve Çin araçlarına döndürmüştür. Son üç yılda ise Japon ve Çin yapımı araçlar pazarda yerini etkin biçimde almaya başlamıştır. Kazakistan'da Japon (RHD) sağdan direksiyonlu araçlar Avrupa'da satılan Japon (LHD) soldan direksiyonlu araçlara göre %50 ucuza satılmakta ve çok fazla tercih edilmektedir.

Kazakistan oto yan sanayi pazarının büyüklüğü 90 milyon dolar civarındadır. Önümüzdeki yıllarda ortalama % 6-8 civarında büyüyeceği tahmin edilmektedir. Pazarın talebinin hemen hemen tamamı ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Pazarda yeni araçlardan daha çok kullanılmış araç satıldığından, oto yan sanayi pazarı büyümeye devam edecektir.

Pazardaki büyük firmaların çoğunun (Toyota, Mercedes, Nissan vb. gibi) Almatı şehrinde kendi servis merkezleri veya anlaşmalı olduğu yerel servis hizmeti veren istasyonlar vardır. Söz konusu otomobil üreticileri parça ve servis hizmetlerini bu alanlarda vermektedir. Bunun dışında şehrin değişik bölgelerinde küçük çaplı servis hizmeti veren yerler de mevcuttur.

Kazakistan'a oto ana ve yan sanayi ürünleri ithalatında yasal hiç bir engel mevcut değildir. Faturanın gümrük değerine bağlı olarak % 15 oranında katma değer vergisi uygulanmaktadır. Ayrıca 0,02 oranında gümrük ücreti alınmaktadır.

İthal edilen tüm otomotiv yedek parçaları, KAZMEMST (önceki adı GOSSTANDARD) standartlarına göre belgelendirilmektedir. Yasaya göre, Kazakistan'da hemen hemen tüm oto yedek parçalarının belgelendirilmesi zorunludur.

Temizlik Maddeleri

YÜZEY TEMİZLEYİCİLERİ, SABUN VE DETERJANLAR (gtip: 3401, 3402)

Kazakistan 2011 yılında 30,4 milyon dolar sabun ve yüzey aktif temizlik malzemeleri ithalatı gerçekleştirmiştir. İthalatın % 37,8'i Ukrayna'dan gerçekleştirilirken Türkiye % 27 payı ile ikinci sırada yer almaktadır. Sabun hariç temizlik maddelerinde ise Ülkenin 2011 yılı ithalatı 55 milyon dolar olup ithalatın %26,3'ü Çin'den gerçekleştirilmiştir. Rusya Federasyonunun 2011 yılı istatistikleri açıklandığında bu kompozisyonun değişeceği ve her iki üründe de pazar lideri konumunda olacağı beklenmektedir.

Kazakistan'da temizlik maddeleri üretimi gelişmekte olduğundan pazarda satılan ürünlerin büyük kısmı ithal edilmektedir. Oriflame, Henkel, Procter&Gamble, Colgate-Palmolive, Unilever, Johnson & Johnson gibi uluslararası firmalar yer almaktadır. Kişisel temizlik ürünlerinde Evyap Sabunları (Fax, Duru, Arko markaları ile) ülkede bulunmaktadır.

Önümüzdeki dönemde daha da büyümesi beklenen ve ithalata bağımlı olan Kazakistan temizlik maddeleri pazarında ülkemiz firmaları için önemli fırsatlar olduğu düşünülmektedir. Kazakistan'da pazardan alışveriş yapma alışkanlığı devam etmekle birlikte son dönemde mağaza/hipermarket vb.

dağıtım kanalları da pazardaki ağırlığını artırmaya başlamıştır. Pazarda tüketiciler markalara önem vermektedir. Bu nedenle pazara girmek isteyen firmalarımızın güçlü reklâm kampanyaları ile pazara giriş yapmaları markalarını tanıtmaları açısından faydalı olacaktır.

Kazakistan - Düzenlenen Önemli Fuarlar

Milli Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

FURNITURE & INTERIOR 2012 (ALMAATA - Haziran/Her Yıl)

MOBİLYA VE YAN SANAYİİ

Web Sitesi : <http://www.forem.com.tr>

6. HOMEDECO ULUSLARARASI (ALMAATA - Nisan/Her Yıl)

EV TEKSTİL ÜRÜNLERİ VE ZÜCCACİYE

Web Sitesi : <http://www.turkel.com.tr>

7.LESHOW (ALMAATA - Ağustos/Her Yıl)

DERİ, DERİ VE KÜRK KONFEKSİYON

Web Sitesi : <http://www.turkel.com.tr/>

9. CENTRAL ASIA FASHION (ALMAATA - Mart/Her Yıl)

MODA, TEKSTİL, KUMAŞ, HAZIR GİYİM, SPOR GİYİSİLERİ, DÜĞÜN GİYİSİLERİ, İÇ GİYİM

Web Sitesi : <http://www.expotim.com>